

**Meerjarenraming
2025 – 2029**

Inhoudsopgave meerjarenraming 2025 - 2029

Inleiding/leeswijzer	3
Hoofdstuk 1. Externe en interne ontwikkelingen, uitgangspunten en normen	5
Hoofdstuk 2. Meerjarenprogrammaplan 2025 – 2029	11
Hoofdstuk 3. Ontwikkeling van de belastingopbrengsten	27
Hoofdstuk 4. Uiteenzetting van de financiële positie	
- A De meerjarenraming 2025 - 2029 in cijfers	31
- B Weerstandsvermogen en risicobeheersing	33
- C Financiering	39
- D Kengetallen	39
- E Geprognoseerde balans	44
Hoofdstuk 5. Voorgenomen investeringen	47

Inleiding

De meerjarenraming 2025-2029 is anders van opzet dan die van de voorgaande jaren. Als waterschap moeten wij namelijk voor het opstellen van de meerjarenraming, begroting en jaarrekening voldoen aan verslaggevingsregels. Deze zijn voor waterschappen vastgelegd in de BBWW (Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen). Op verzoek van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en in samenwerking met de Unie van Waterschappen zijn deze verslaggevingsregels aangepast met als doel deze regels te actualiseren en meer gelijk te trekken met de regels voor gemeenten. De nieuwe verslaggevingsregels gaan onder andere over de indeling en inhoud van de hoofdstukken en paragrafen in de meerjarenraming, begroting en jaarrekening, maar daarnaast stellen deze ook regels aan bijvoorbeeld het wel of niet activeren van bepaalde kosten. De inwerkingtreding van de nieuwe verslaggevingsregels is met ingang van het verslaggevingsjaar 2025. Dit betekent dat de voorliggende meerjarenraming is opgesteld conform de nieuwe verslaggevingsregels.

De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- Ontwikkeling van de belastingopbrengsten: Er is een apart overzicht (hoofdstuk 3) opgenomen waarin op een integrale manier wordt ingegaan op elementen van de heffing van waterschapsbelastingen, zoals de raming van de belastingopbrengsten, tarifiering en de lastendruk.
- Paragrafen structuur: Paragrafen over de financiële positie zijn samengevoegd in het nieuwe hoofdstuk 'uiteenzetting van de financiële positie' (hoofdstuk 4).
- Verplichte kengetallen: Een set kengetallen (hoofdstuk 4 D) brengt de financiële positie in kaart, zoals weerstandsvermogen, de nettoschuldquote, het EMU-saldo.
- Geprognosticeerde balans: Het opnemen van de geprognosticeerde balans (hoofdstuk 4 E) geeft inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Met deze informatie kunnen ontwikkelingen vroegtijdig gesignaleerd worden.

Om de meerjarenraming overzichtelijk en leesbaar te houden is ernaar gestreefd zo min mogelijk informatie tweemaal op te nemen. Daar waar nodig is gebruik gemaakt van verwijzingen om te voldoen aan de voorschriften. Zoals aangegeven is dit de eerste meerjarenraming op basis van de nieuwe voorschriften. De wijzigingen zullen de komende jaren steeds verder worden uitgewerkt in de meerjarenraming.

Leeswijzer

Ten eerste bevat hoofdstuk 1 een uiteenzetting van de externe en interne ontwikkelingen en de uitgangspunten en normen, waarmee bij het opstellen van deze meerjarenraming rekening is gehouden. In hoofdstuk 2, het meerjarenprogrammavoorstel, wordt per programma ingegaan op onze visie en de beleidsdoelen. Hierbij is het waterbeheerprogramma 2022 – 2027 het vertrekpunt. Aan het slot van de programma's geven we een overzicht van de netto exploitatiekosten per programma voor de meerjarenperiode en een samenvatting van het meerjareninvesteringsprogramma (MJI).

Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een raming van de belastingopbrengsten gegeven en wordt in hoofdstuk 4 een uiteenzetting gemaakt van de financiële positie van het waterschap. Hoofdstuk 5 bevat tot slot een overzicht van onze voorgenomen investeringen.

Hoofdstuk 1. Externe en interne ontwikkelingen, uitgangspunten en normen

Hoofdstuk 1 van de meerjarenraming bevat een uiteenzetting van de externe en interne ontwikkelingen, uitgangspunten en normen die in deze meerjarenraming gehanteerd zijn.

Externe en interne ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen kunnen hier genoemd worden.

De economie in Nederland

De economie heeft de laatste jaren een aantal grote schokken doorstaan. Corona, de oorlog in Oekraïne (en de daardoor veroorzaakte energiecrisis), een rap oplopende inflatie en snelle renteverhogingen van centrale banken hadden grote gevolgen voor huishoudens en bedrijven. De Nederlandse economie zet nu weer een tandje bij geholpen door aantrekkende wereldhandel, hogere lonen en lastenverlichting. Daarentegen verslechteren de overheidsfinanciën. Dit schrijft het Centraal Planbureau (CPB) in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2025. In deze verkenning gaat het Centraal Planbureau in op de economische vooruitzichten voor 2025. In het vervolg van deze paragraaf wordt uitgegaan van de cijfers uit de MEV.

De economische groei neemt in deze raming toe, ingegeven door hogere lonen en aantrekkende wereldhandel. Na een groei van 0,1% en 0,6% in 2023 en 2024 groeit de economie in 2025 met 1,5%. Mede doordat de hoge loonstijging aanhoudt, daalt de inflatie echter traag. De goedereninflatie is inmiddels tot stilstand gekomen, maar de inflatie van arbeidsintensieve diensten blijft nog langer hoog doordat de hogere lonen daar nog in doorwerken. De hoge voedselprijzen en verhoging van de tabaksaccijns hebben in 2024 eveneens een opwaarts effect op de inflatie. De inflatie in 2024 bedraagt 3,6%. In 2025 neemt de inflatie licht af tot 3,2%.

De afgelopen jaren hebben werkgevers hun personeel vastgehouden, terwijl de productie licht terugviel. Als gevolg hiervan is de arbeidsproductiviteit gedaald. Dit beeld draait nu om: de productie kan dit en komend jaar groeien, terwijl de werkgelegenheid nauwelijks toeneemt. Omdat het arbeidsaanbod nog wel groter wordt, loopt de werkloosheid licht op van 3,7% in 2024 naar 3,8% in 2025. De arbeidsmarkt blijft daarmee echter onverminderd krap. De combinatie van een krappe arbeidsmarkt en hoge inflatie leidt tot hogere loonstijgingen. Het cao-loon in de marktsector stijgt in 2024 met 6,6% en in 2025 met 4,3%.

Door de loonstijgingen herstelt de koopkracht in 2024 gedeeltelijk van het verlies in 2022 en 2023. Waar de koopkracht in 2022 een daling van 2,5% liet zien en in 2023 een daling van 0,6%, stijgt de koopkracht in 2024 met 2,5% en in 2025 met 0,7%.

In 2025 heeft 4,4% van de bevolking een inkomen onder de armoedegrens (in 2024 4,5%). Het armoedecijfer daalt als gevolg van de loonstijgingen, maar ook als gevolg van de brede lastenverlichting en meer gerichte maatregelen, zoals in de huurtoeslag.

De overheidsuitgaven zijn in 2024 toegenomen door diverse intensiveringen. Naast de oloploop van uitgaven aan sociale zekerheid en zorg is dat onder meer het gevolg van herstelbetalingen als gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad over box 3, het herstel van de toeslagenaffaire en uitgaven voor Oekraïne. In 2025 verslechtert het tekort verder mede als gevolg van de in het hoofdlijnenakkoord afgesproken lastenverlichting. De verwachting is dat het EMU-saldo in 2024 negatief uitkomt met – 1,8%. In 2023 was het EMU-saldo nog – 0,4%. In 2025 neemt het overheidstekort, door de extra

uitgaven, naar verwachting verder toe tot een negatief EMU-saldo van - 2,5%. Hiermee blijft het tekort overigens, bij ongewijzigd beleid, wel onder de grens van 3% uit het Europese Stabiliteits- en Groeipact.

Tot slot benadrukt het CPB dat haar ramingen met veel onzekerheid zijn omgeven, mede door geopolitieke ontwikkelingen in het buitenland. De grootste risico's in het buitenland betreffen met name de oorlog in Oekraïne, het conflict in het Midden-Oosten en een verslechtering van de relatie tussen Europa, de Verenigde Staten en China. Daarnaast vereisen Europese begrotingsregels forse bezuinigingen voor Frankrijk, Spanje en Italië. Als deze bezuinigingen plaatsvinden, kan het macro-economische gevolgen hebben die ook doorwerken op de Nederlandse economie. Ook geeft het CPB aan dat haar ramingen met steeds meer onzekerheden omgeven, doordat economische verbanden minder goed voorspelbaar lijken te zijn geworden dan in het verleden.

De door ons gehanteerde uitgangspunten in deze meerjarenraming zijn uiteraard mede bepaald op basis van de verwachtingen van het CPB.

Omgevingswet

Het doel van de Omgevingswet is het bundelen van meerdere wetten met betrekking tot de fysieke leefomgeving (bodem, geluid, lucht, water etc.). Met als doel met minder regels toe te kunnen, snellere besluitvorming te bereiken en regionale regels te kunnen maken. De diverse overheden moeten hun plannen integreren en onderling op elkaar afstemmen. Daarnaast probeert de Omgevingswet alle informatie digitaal beschikbaar te stellen, waardoor burgers, initiatiefnemers en overheden gemakkelijker over informatie kunnen beschikken.

De wet is per 1 januari 2024 in werking getreden. De overgang van de Waterwet met het Omgevingsloket online (OLO) naar de Omgevingswet met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is goed gegaan. De techniek werkt in de basis, de processen lopen conform de nieuwe wetgeving, de collega's zijn bijgepraat over de wijzigingen en het aantal vragen van ingelanden valt tot op heden erg mee.

Landelijk is er aandacht voor het DSO dat nog niet probleemloos werkt. Dit merken wij ook, maar dit heeft tot op heden nog niet tot grote problemen geleid. Wel hebben we geconstateerd dat onze Waterschapsverordening niet altijd even duidelijk was voor gebruikers van het DSO. Hiervoor hebben we tekstuele aanpassingen doorgevoerd die het gebruiksgemak moeten vergroten. Ook hebben we de geometrie (ligging van punten en objecten en hun onderlinge relaties) waar nodig geactualiseerd. Beide wijzigingen zijn inmiddels doorgevoerd in het DSO.

Aanpassing Belastingstelsel waterschappen

Het wetsvoorstel tot aanpassing van het belastingstelsel voor de waterschappen is door de Tweede Kamer op 23 april 2024 aangenomen. Twee voor de waterschappen voorgestelde wijzigingen op het wetsvoorstel zijn via de hiervoor ingediende amendementen niet overgenomen. Het betrof het opnemen van een 'kan' bepaling voor tariefdifferentiatie tussen woningen en niet woningen. Dit is een verplichte toepassing gebleven. Daarnaast is een ruimere bandbreedte van 30% voor het kostenaandeel voor ongebouwd en natuur niet gehonoreerd. Volgens het wetsvoorstel is alleen de eerste twee jaar na invoering een bandbreedte van 30% mogelijk, daarna is de bandbreedte 25%. Het wetsvoorstel ligt nu bij de Eerste Kamer voor verdere behandeling. Door middel van het bestuursvoorstel 'uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling' (AB 2 oktober 2024) heeft u besloten voorlopig geen gebruik te maken van de mogelijkheid bandbreedtes toe te passen en tevens geen plusvoorzieningen te introduceren.

Wanneer het voorstel in de Eerste Kamer wordt aangenomen, zullen vanaf 1 januari 2026 de belastingaanslagen van het waterschap op basis van het aangepaste stelsel plaatsvinden.

Omgaan met de stikstofuitstoot

Er is nog geen mogelijkheid om eenvoudig een vergunning te krijgen voor stikstofuitstoot, zoals die plaatsvindt bij onze uitvoeringsprojecten. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker.

Rekenkamerfunctie en rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur

Met de invoering van de Wet versterking decentrale rekenkamers is ons waterschap verplicht tot het instellen van een volledig onafhankelijke, extern samengestelde rekenkamer. De rekenkamer van ons waterschap is vanaf 1 januari 2024 operationeel geworden.

Daarnaast moet het dagelijks bestuur met ingang van het verslagjaar 2025, via een rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening, voortaan zelf een verklaring afleggen over de vraag of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit wil zeggen in overeenstemming met de daarvoor geldende regelgeving. Tot en met het verslagjaar 2024 is het de verantwoordelijkheid van de accountant om deze verklaring bij de jaarrekening te geven. Voor de concrete uitvoering van de werkzaamheden voor het afgeven van de rechtmatigheidsverantwoording ten behoeve van het bestuur, wordt gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de Verbijzonderde Interne Controle (VIC)-functie binnen het waterschap. De Unie van Waterschappen organiseert een aantal activiteiten om de waterschappen te ondersteunen in hun voorbereidingen op de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur.

GR Noorderzijlvest

Ten behoeve van een doelmatige uitoefening van (grootschalige) taakonderdelen inzake het zuiveren en laboratoriumwerkzaamheden werken de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest sinds 1 januari 2000 samen en zijn daartoe een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen. Waterschap Noorderzijlvest voorziet een noodzakelijke vernieuwing van hun grootste zuiveringslocatie in Garmerwolde inclusief het afvalwater transportsysteem. De investeringen hiervoor bedragen globaal € 70 miljoen en zijn gepland voor de periode 2030-2035. Middels de GR zal dit ook voor ons financiële consequenties hebben.

Uitgangspunten en normen

Belangrijke uitgangspunten waarmee bij het opstellen van de meerjarencijfers rekening is gehouden:

- Jaarlijkse stijging personeelslasten: 5% voor 2025 en 4% voor 2026 t/m 2029 (op basis van de verwachtingen van het CPB).
- Prijsstijging (inflatie); 3% voor 2025 en 2% voor 2026 t/m 2029 (op basis van de verwachtingen van het CPB).
- Investeringsvolume € 20 miljoen, hierop zijn de kapitaallasten berekend.
- Daarnaast is vanaf 2026 rekening gehouden met (geleidelijke) extra kapitaallasten als gevolg van het activeren van alle kosten van het HWBP (bovenop het volume van € 20 miljoen). Hiertegenover staat echter het vervallen van de solidariteitsbijdrage in de jaarlijkse exploitatie. Hiervoor is in 2025 nog ongeveer € 4,5 miljoen opgenomen.
- Als rente(omslag)percentage is voor de hele meerjarenperiode 2,1% gehanteerd.

- De raming van de dividenduitkering door de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) bedraagt € 1,9 miljoen.
- Hogere bijdrage aan Noorderzijlvest inzake de GR zuiveren in 2025 van € 319.000,-.
- Een verwachte daling van de energiekosten in 2025 met € 180.000,- wegens dalende marktprijzen.
- Lagere kwijtscheldingen en oninbaar van in totaal € 400.000,-.
- Tot slot zijn er nog een aantal ontwikkelingen die (mogelijk) tijdens of na de meerjarenperiode invloed kunnen hebben (hogere HWBP-bijdrage vanaf 2030 (werkt door in kapitaallasten), medicijnrestenverwijdering, reductiemaatregelen voor methaan en lachgas, stijging bijdrage GR Noorderzijlvest na 2029). Hier is in deze meerjarenraming uiteraard nog geen rekening gehouden.

Daarnaast zijn de in het bestuursvoorstel "Uitgangspunten meerjarenraming 2025-2029" (AB 2 oktober 2024) voorgestelde uitgangspunten in deze meerjarenraming gehanteerd. Dit betreffen:

- het niet aanpassen van de KTV voor 2025;
- het beëindigen van de "effluentheffing" vanaf 2026;
- het op dit moment geen gebruik maken van de volgens het nieuwe belastingstelsel geïntroduceerde correctiemethodes (bandbreedtes voor ongebouwd en natuur en de introductie van plusvoorzieningen)
- geen lastendaling (percentage lager dan 0,0) bij de taak zuiveringsbeheer toepassen als gevolg van het beëindigen van de "effluentheffing";
- alle kosten van het HWBP vanaf 2026 activeren;
- de bestemmingsreserve HWBP inzetten om toekomstige lastenstijgingen bij het watersysteembeheer (HWBP kapitaallasten) te dempen;
- de kosten voor kwijtschelding vanaf 2026 toerekenen aan de categorie ingezetenen;
- een structurele formatieve ruimte van 8 FTE opvoeren vanaf 2026.

Voor een nadere toelichting op deze uitgangspunten wordt verwezen naar het desbetreffende bestuursvoorstel.

Een aantal posten wordt hierna toegelicht.

Stijging personeelslasten

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is, op basis van de verwachtingen van het CPB, voor 2025 uitgegaan van 5%. Voor de jaren 2026 t/m 2029 is uitgegaan van 4%. Met dit percentage kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

De personeelsformatie is in 2025 conform de begroting 2024 338,5 fte. Vanaf 2026 is de formatie verhoogd met 8 fte naar 346,5 fte.

Prijsstijging (inflatie)

Op basis van de verwachting voor de komende jaren van het CPB is voor 2025 een inflatiestijging gehanteerd van 3% en voor de daaropvolgende jaren 2%.

Investeringsvolume

In deze meerjarenraming wordt vanaf 2025 rekening gehouden met de kapitaallasten behorende bij een investeringsvolume van € 20 miljoen. Daarnaast is vanaf 2026 rekening gehouden met (geleidelijke) extra kapitaallasten als gevolg van het activeren van alle kosten van het HWBP (bovenop het volume van € 20 miljoen). Hiertegenover staat echter het vervallen van de

solidariteitsbijdrage in de jaarlijkse exploitatie. Hiervoor is in 2025 nog ongeveer € 4,5 miljoen opgenomen.

Rente(omslag)percentage

De rentemarkt is de afgelopen jaren sterk veranderd als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de daarmee ontstane sterke inflatie. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de rente in recordtempo verhoogd van een negatieve stand in 2022 naar 4 procent in oktober 2023. Inmiddels heeft een eerste kleine rentedaling van 0,25% plaatsgevonden naar 3,75%.

Verwachtingen voor eventuele verdere rentedalingen voor de korte termijn (1 - 2 jaar) zijn divers en afhankelijk van de daling van de inflatie. De verwachting is dat de rente, afhankelijk van de inflatie, ook slechts met kleine stapjes van 0,25% verlaagd zal worden.

Het berekende renteomslagpercentage voor de periode 2025 t/m 2029 bedraagt 2,10% (begroting 2024 2,24%).

De jaarlijks aangetrokken leningen zijn, met name, voor de herfinanciering van de aflossingen op bestaande leningen. Dit betekent dat de herfinanciering van de in het verleden aangetrokken "dure" leningen wordt geherfinancierd met leningen tegen de huidige rentepercentages. Eventuele rentestijgingen (in kleine stapjes) hebben op het renteomslagpercentage geen nadelig effect zolang de herfinanciering tegen een lager percentage dan de huidige rentepercentages is. Wanneer het rentepercentage hierboven ligt, zal het renteomslagpercentage met kleine stapjes gaan stijgen.

Dividendopbrengst NWB

In deze meerjarenraming wordt, op basis van de uitkeringen in de afgelopen jaren en de verwachtingen voor de komende jaren, uitgegaan van een hogere dividenduitkering van in totaal € 55 miljoen (was € 50 miljoen). Dit betekent voor ons € 1,9 miljoen. De dividenduitkering is afhankelijk van de gerealiseerde winst en kan jaarlijks fluctueren.

GR Noorderzijlvest

Ten behoeve van een doelmatige uitoefening van (grootschalige) taakonderdelen inzake het zuiveren en laboratoriumwerkzaamheden werken de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest sinds 1 januari 2000 samen en zijn daartoe een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Onze bijdrage aan Noorderzijlvest in 2025 inzake het zuiveren is € 319.000,- hoger.

De komende jaren zal onze bijdrage ook hoger worden door geplande investeringen binnen de GR.

De afrekening van de GR vindt overigens jaarlijks achteraf plaats op basis van de werkelijk gemaakte kosten.

Lagere kwijtschelding en oninbaar

De kosten voor kwijtschelding en daarmee samenhangend de kosten voor het oninbaar verklaren van belastingschulden vielen vorig jaar fors lager uit. De ingezette maatregelen vanuit het kabinet en sommige gemeenten hebben hier zeer waarschijnlijk voor gezorgd. De verwachting is dat de kosten ook de volgende jaren zullen meevallen. Totaal beloopt dit voordeel ongeveer € 400.000,-.

Overige ontwikkelingen

Tot slot zijn er nog een aantal ontwikkelingen die (mogelijk) tijdens of na de meerjarenperiode invloed kunnen hebben. Deze zijn nog niet in deze meerjarenraming verwerkt.

Ten eerste is momenteel een voorstel in route om een definitief besluit te nemen over extra middelen voor het HWBP. Onderliggend aan de voorstellen die nu voorliggen is dat er t/m 2029 geen extra middelen nodig zijn en dat 2030 het eerste jaar is dat de extra middelen worden ingezet en dus

beschikbaar moeten zijn. Voor ons zou dit vanaf 2030 een verhoging van onze jaarlijkse solidariteitsbijdrage HWBP betekenen van € 2,9 miljoen. Onze bijdrage in 2024 bedraagt € 3,7 miljoen en dit zou dus neerkomen op een verhoging naar € 6,6 miljoen in 2030.

Daarnaast voorziet Waterschap Noorderzijlvest een noodzakelijke vernieuwing van hun grootste zuiveringslocatie in Garmerwolde inclusief het afvalwater transportsysteem. De investeringen hiervoor bedragen globaal € 70 miljoen en zijn gepland voor de periode 2030-2035. Middels de GR zal dit ook voor ons financiële consequenties hebben.

Verder is in de meerjarenraming rekening gehouden met het per saldo ontvangen van de solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer. Hiervoor leveren alle waterschappen in eerste instantie hun financiële bijdrage. Na afloop van het bestrijdingsjaar ontvangen de grenswaterschappen een vergoeding op basis van de werkelijke gemaakte extra kosten voor de bestrijding in de grensregio. Hiervoor is het echter wel noodzakelijk dat we voldoen aan het resultaat in het kerngebied (terugbrengen populatie muskusratten).

Wanneer we dit resultaat behalen, ontvangen we tot 2026 jaarlijks 25% (€ 95.000) van deze gemaakte kosten, in 2027 stijgt dit naar 50% (€ 195.000) en in 2033 zal dan 100% (€ 385.000) van deze kosten vergoed worden.

Het is hiervoor dus wel noodzakelijk dat voldaan wordt aan het geformuleerde resultaat.

Op dit moment dalen de vangsten, waarmee we verwachten de structureel dalende lijn te pakken te hebben. De lange termijn moet duidelijk maken of deze verwachting correct is.

Ten slotte wordt nog opgemerkt dat de huidige discussies over het verwijderen van medicijnresten en de emissiereductie van lachgas en methaan, op termijn kan leiden tot een kostenverhoging van de taak zuiveringsbeheer.

Hoofdstuk 2. Meerjarenprogrammplan 2025-2029

Het waterschap heeft als taak te zorgen voor veiligheid, voldoende water en schoon en ecologisch gezond water. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is voor deze taken aangegeven welke opgaven we hebben, nu en in de toekomst, welke doelen we willen bereiken en op welke wijze we dat willen bereiken. Er zijn strategische keuzes uitgelegd en er zijn inrichtingsmaatregelen beschreven.

Aanvullend op het strategisch beleid en de inrichtingsmaatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven.

Dit hoofdstuk met daarin het meerjarenprogrammplan geeft onze beleidsopgaven (acties) voor de komende jaren weer. De thematische indeling van het waterbeheerprogramma volgen we hierbij. De nummering is gelijk aan het waterbeheerprogramma.

Eerst worden per programma onze ambitie en beleidsdoelen in de periode 2022-2027 weergegeven. Dit komt overeen met het waterbeheerprogramma. Zie hiervoor de hoofdstukken 5 tot en met 11 van het waterbeheerprogramma. In een doelenboom per programma staan de diverse subdoelen in relatie tot het bovenliggende doel opgenomen. Deze subdoelen zijn genummerd. Vervolgens zijn per programma de ingekaderde maatregelen (de acties) opgesomd. Aan sommige subdoelen zijn geen concrete maatregelen gekoppeld (bij voorbeeld 9.1 peilbeheer) omdat geen specifieke maatregelen nodig zijn. Doordat een aantal maatregelen intussen is afgerond kan het voorkomen dat bij sommige subdoelen geen maatregelen zijn opgenomen.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming en de begroting gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, watersystemen en organisatie. De thema's uit het waterbeheerprogramma worden - in financiële zin - in deze programma's verwerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt in de te bereiken doelen en de wijze waarop wij hieraan invulling geven. Bij de begroting 2025 is per actiepoint aangegeven wat we concreet in het begrotingsjaar gaan doen om het actiepoint te realiseren.

Actiepunten die intussen zijn afgerond – of waarvan we verwachten dat die vóór het komende begrotingsjaar zijn afgerond – verdwijnen uit de overzichten.

In tabelvorm:

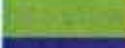

Programmabegroting	Waterbeheerprogramma 2022-2027
Veiligheid	H5 Deltaplan Waterveiligheid
Watersystemen	H6 Deltaplan Zoetwater H7 Europese Kaderrichtlijn Water H8 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie H9 Integraal Beheer
Organisatie	H10 Water en maatschappij H11 Organisatie

In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op de ontwikkeling van de organisatiedoelen.

Doordat het programmaplan een voortschrijdend inzicht geeft in de uitvoering van het Waterbeheerprogramma ontstaat – door het opschuiven van de jaren – aan het eind van de meerjarenperiode de situatie dat er bijna geen maatregelen meer 'open staan'. Het huidige Waterbeheerprogramma eindigt immers in 2027. Van een aantal maatregelen is nu al bekend dat deze zullen doorlopen tot ná 2027. Dit is ook aangegeven. De jaren ná 2027 zullen weer worden gevuld zodra duidelijk is welke maatregelen vanuit het volgende waterbeheerprogramma 2028 – 2033 uitgevoerd moeten gaan worden.

De te nemen maatregelen in deze meerjarenperiode zijn in tabelvorm per thema weergegeven. Door met kleuren te werken geven we indicatief aan in welke fase de uitvoering van een maatregel zit.

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Waterveiligheid

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Waterveiligheid is een wettelijke kerntaak van het waterschap. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaagsveiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie).

Het programma veiligheid omvat alleen het thema Deltaplan Veiligheid

Thema Deltaplan Veiligheid (H 5 WBP)

Doel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen. Materiële schade proberen we tot een minimum te beperken.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Daarbij werken we met veel partijen samen om integrale oplossingen te bedenken voor de inrichting van de zeedijk.

Voor de veiligheid van de boezem is het Masterplan Kaden afgerond en is 1,7 miljoen extra m³ berging voor de Eemskanaal-Dollardboezem (EKDB) ingericht. We hebben de stabiliteit van onze boezemkeringen door middel van een formele toetsing in beeld gebracht en de urgente trajecten verbeterd. Deze keringen worden periodiek getoetst, waarna afgekeurde trajecten voor de volgende toetsronde worden opgepakt. Met beheermaatregelen zorgen we dat de situatie permanent veilig is. Naast de zorg voor de keringen betekent dit dat we (regen)water waar het kan bovenstrooms vasthouden, om de boezem te ontlasten.

Subdoelen:

- Het uitwisselen van de aanpak van de bescherming tegen overstroming met Duitsland voor het stroomgebied van de Eems (5.1).
- De zeedijk moet in 2050 voldoen aan de norm van 1:3.000. De norm van 1:10.000 wordt als signaalwaarde gebruikt, om tijdig te bepalen waar in de toekomst verbeterwerken moeten plaatsvinden (5.2).
- De boezem voldoet aan de veiligheidsnorm voor de hoogte van de kaden (1:100, 1:300, 1:1000), in 2023 hebben we de stabiliteit van onze boezemkaden in beeld gebracht en in 2027 hebben we alle urgente trajecten verbeterd (5.3).
- Het ontlasten van de boezem door het creëren van 54 miljoen m³ berging en het bovenstrooms vasthouden van de verwachte 10% extra neerslag in 2050 (5.4).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van waterveiligheid te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Veiligheid

Maatregel		2020	2021	2022	2023	2024	2025
5.1.1	Actualiseren van overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten						2025
5.1.2	Actualiseren overstromingsrisicobeheerplannen voor de ROR						2026
5.2.3	Afronding demonstratieproject Brede Groene Dijk						2025
5.2.4	Verkenning en Planvorming traject Punt van Reide - Duitsland						2026
5.2.5	Verkennen strategieën kustzone Groningen met betrekking tot zeespiegelstijging						2026
5.3.3	Verbeteren urgente kadetrajecten uit 2 ^e toetsingsronde						2027
5.3.4	Actualisatie van studie Droge Voeten 2050						2026
5.4.1	Realisatie berging Wolfsbarge 2, Tusschenwater Zuid en Noordma/Zuidoever						2027
		1.2 mln.					
		m3					
5.4.2	Realisatie berging in Meerstad						2027
		0.5 mln.					
5.4.3	Water vasthouden Geelbroek						2027
		180.000					
5.4.4	Water vasthouden bovenstrooms in diverse trajecten in de Hunze						2027
		480.000					
5.4.5	Water vasthouden in Rolderdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)						2027
		374.000					
5.4.5	Water vasthouden in Amerdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)						2027
		94.000 m3					
5.4.6	Zoeken naar extra ruimte voor water vasthouden in Westerwolde						2027
		1.1 mln.					

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Watersystemen

Het waterschap heeft naast de in het voorgaande programma beschreven veiligheidstaak ook als taak te zorgen voor voldoende water en schoon en ecologisch gezond water.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen ervoor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

De zorg voor schoon en ecologisch gezond water is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, minimaal voldoet aan de wettelijke normen.

Het programma watersystemen is in vier thema's opgedeeld.

- Deltaplan Zoetwater
- Europese Kaderrichtlijn Water
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Integraal Beheer

Thema Deltaplan zoetwater (H 6 WBP)

's Zomers kent ons beheergebied een natuurlijk watertekort. Daarom wordt iedere zomer vanuit het IJsselmeer, via Friesland en Drenthe, water aangevoerd om aan de watervraag te kunnen voldoen. Het aangevoerde water wordt onder andere gebruikt voor het op peil houden van het oppervlaktewater in de watergangen, voor de industrie, voor de natuur, voor doorspoeling tegen verzilting en voor de beregening door de landbouw. De watervraag in ons gebied neemt toe door klimaatverandering, door de gewenste hogere productie in de landbouw en door economische ontwikkelingen, zoals nieuwe datacentra en een nieuwe waterstoffabriek.

Binnen het thema zoetwaterbeschikbaarheid zetten wij in op verschillende sporen:

We optimaliseren de wateraanvoer, zodat we de voor ons beschikbare hoeveelheid water vanuit het IJsselmeer ons beheergebied in kunnen laten stromen en op een goede manier kunnen verdelen over de verschillende watersystemen. Daarnaast zetten we in op het conserveren van water, door het water zoveel mogelijk bovenstrooms vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Het derde spoor richt zich op het voorkomen van inefficiënt watergebruik. Het vierde spoor is het optimaliseren van het gebruik van grondwater, zonder dat dit schade brengt aan andere gebruiksfuncties. Tot slot stimuleren wij efficiënt watergebruik en optimaal bodembeheer, om zodoende het watergebruik te beperken.

Verandering in het zoetwater gebruik is iets dat het waterschap niet alleen kan bewerkstelligen. Keuzes over aanpassingen in het landgebruik vallen bijvoorbeeld buiten onze verantwoordelijkheid. Daarvoor is de samenwerking tussen vele partijen noodzakelijk. Als waterschap hebben wij maar beperkt invloed op keuzes die andere partijen maken. Wij richten ons binnen dit thema op datgene wat wij kunnen doen en werken graag samen met anderen om ook in de toekomst te zorgen voor voldoende zoetwaterbeschikbaarheid.

Doel

We spannen ons in voor voldoende water, nu en in de toekomst. Ondanks onze inspanning is er niet overal en altijd voldoende water beschikbaar. Daarom geven wij de watergebruikers inzicht in de zoetwaterbeschikbaarheid en vragen hen nadrukkelijk om hun bedrijfsvoering daarop aan te passen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 hebben we de verdeling van het aanvoerwater verder geoptimaliseerd. We hebben mogelijkheden voor beregenen uit grondwater voor ons hele gebied in beeld gebracht. In gebieden waar dat aan de orde is, is de zoetwaterbeschikbaarheid in 2027 geactualiseerd en gecommuniceerd naar de watergebruikers. We hebben onze gebruikers nog meer bewust gemaakt van het feit dat niet overal en niet altijd voldoende zoet water gegarandeerd kan worden en dat ze water efficiënt moeten gebruiken. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.

Subdoelen:

- Met het Rijk en met de noordelijke waterschappen en provincies maken we afspraken om ook in de toekomst de benodigde wateraanvoer zoveel mogelijk te garanderen (6.1).
- Ons watersysteem optimaliseren door zoveel mogelijk water te conserveren en het water zo optimaal mogelijk te verdelen over ons watersysteem, waarbij we het water zo efficiënt mogelijk benutten (6.2).

- Het mogelijk maken van beregening uit grondwater daar waar het kan, zonder schade te veroorzaken aan de natuur, veen(oxidatie)gebieden, drinkwaterwinning, bebouwd gebied of het functioneren van ons watersysteem (6.3).
- Inzicht geven in de zoetwaterbeschikbaarheid binnen ons gebied, waarbij niet overal alles mogelijk is. Wij geven aan hoe vaak een watertekort op kan treden, wat ons voorzieningenniveau is en wat een gebruiker zelf kan doen om efficiënt om te gaan met water in droge tijden (6.4).
- Watergebruikers in het gebied stimuleren om efficiënter met water om te gaan en waterbesparende maatregelen te nemen (6.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Zoetwater te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Zoetwater		2025	2026	2027	2028	2029
6.1.1	Watersysteem analyse binnen Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen	2025				
6.1.2	Toename watervraag onderzoeken	2025				
6.1.3	Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden	Doorlopend				
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal	2025				
6.2.2	Onderzoek naar mogelijkheden om binnen het reguliere peilbeheer neerslag beter vast te houden en tot infiltratie te laten komen om bodemvocht en grondwateraanvulling te optimaliseren	2026				
6.3.1	Nieuw beleid opstellen voor beregening uit grondwater	2025				
6.3.2	Onderzoek naar invloed van beregening op grondwaterstanden Voorste Diep	2026				
6.3.3	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor beregening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde	2025				
6.3.5	FRESHM, kartering zoet en zout grondwater	2027				
6.3.6	Onderzoek naar mogelijkheden grondwatervoorraad-beheer	2025				
6.3.7	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwateronttrekking ten behoeve van beregening	2025				
6.4.1	Communicatietraject opstellen om zoetwaterbeschikbaarheid uit te leggen	2026				
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid	2027				
6.4.3	Gebiedsproces en watersysteembrede afweging doorspoelen Oldambt	2027				
6.5.1	Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers	2026				
6.5.2	Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding	Doorlopend				
6.5.3	Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding	Doorlopend				
6.5.4	Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt	2027				
6.5.5	Opstellen beleid voor nieuwe industriële gebruikers, samen met de provincies	2025				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Europese kaderrichtlijn water (H 7 WBP)

Het waterschap heeft de zorg voor schoon en ecologisch gezond water. Dit is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Doel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW gereed en de KRW-waterlichamen voldoen aan de ecologische doelen. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit ten opzichte van 2010 (aanvang van de KRW). Bij gewasbeschermingsmiddelen zien we alleen nog incidentele overschrijdingen. De zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit.

Subdoelen:

- In 2027 voldoen alle KRW-waterlichamen aan een goede ecologische en chemische toestand (7.1).
- In 2027 hebben alle KRW-waterlichamen een goede biologische toestand en voldoen daarmee aan de doelen voor fytoplankton, macrofyten, macrofauna en vis (7.2).
- Herstel van natuurlijk functionerende beeksystemen in de stroomgebieden van de Hunze, Drentsche Aa en Ruiten Aa/ Westerwoldse Aa (7.3).
- Het herstel van de meren is erop gericht om goed functionerende oeverzones en ondergedoken waterplanten te krijgen, ten behoeve van het behalen van de KRW-doelen, in goede balans met de overige gebruiksfuncties (7.4).
- Aanwezigheid van natuurvriendelijke oevers op minimaal 25% van de lengte van de kanalen die als KRW-waterlichaam zijn aangewezen, om het leefgebied van dieren en planten in die wateren te vergroten (7.5).
- Door de realisatie van vismigratie maatregelen zorgt het waterschap voor goede verbindingen tussen de verschillende leefgebieden van vissen (en in mindere mate kleine waterdieren) die van belang zijn om de volledige levenscyclus te vervullen. Daarnaast wordt hiermee invulling gegeven aan een natuurlijke verspreiding van soorten ten behoeve van robuuste populaties (7.6).
- Voldoen aan de nutriëntennormen in de KRW-waterlichamen, zowel in droge als in natte jaren (7.7).
- Terugdringen van de normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen tot nagenoeg nul in 2023 (7.8).

- In 2027 mogen in alle KRW-waterlichamen geen overschrijdingen meer voorkomen van prioritair en van specifiek verontreinigende stoffen met handelingsperspectief (7.9).
- De aanwezige microverontreinigingen in ons oppervlaktewater zijn niet beperkend voor de ontwikkeling van de ecologie (7.10).
- Het geven van advies over het bereiken van een goede zwemwaterkwaliteit voor de officiële zwemwaterplassen in ons beheergebied (7.11).
- Terugbrengen van een structurele overschrijding van de norm naar een incidentele overschrijding (7.12).
- Meer aandacht besteden aan de overige wateren in ons gebied met betrekking tot monitoring om een beter inzicht te krijgen in de ecologische toestand en op basis hiervan de ambitie bepalen (7.14).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van schoon en ecologisch gezond water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Europese Kaderrichtlijn Water			Maatregelen	gereed	2025	2026	2027	2028	2029
7.1.2	Tussentijdse evaluatie toestand en doelbereik		2025						
7.3.1	Hermeandering Drentsche Aa (Rolderdiep) (zie ook 5.4.5.)	2.5 km	2027						
7.3.1	Hermeandering Drentsche Aa (Amerdiep) (zie ook 5.4.5.)	2.5 km	2027						
7.3.2	Hermeandering Hunze (delen Voorste Diep en Achterste Diep)	18.2 km	2027						
7.3.3	Onderzoek en introductie beekspecifieke soorten (Westerwoldse Aa zuid / Ruiten Aa)		2026						
7.4.1	Zuidlaardermeer: uitvoeren maatregelen uit inrichtingsplan		2025						
7.4.2	Oldambtmeer: verbeteren oevers voor waterplanten en paai- en opgroeigebied vis		2025						
7.4.3	Onderzoek waterplantengroei Schildmeer		2025						
7.5.1	Aanleg natuurvriendelijke oevers kanalen Hunze/Veenkoloniën	9 km	2027						
7.5.2	Aanleg natuurvriendelijke oever Noordwillemskanaal	3 km	2027						
7.5.3	Optimalisatie bestaande natuurvriendelijke oevers	p.m.	Doorlopend						
7.6.1	Realisatie vispassages Drentsche Aa	4 st	2027						
7.6.1	Realisatie vispassages Hunze	5 st	2027						
7.6.2	Ontsluiting extra paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars		2026						
7.6.3	Nader onderzoek barrièrewerking RWZI's van waterschap en bedrijven in vismigratieroutes		2026						
7.7.2	Optimalisatie fosfaatverwijdering op de RWZI's		2025						
7.7.3	Proefprojecten kringlooplandbouw in Duurswold en Oldambt		2026						
7.7.4	Proefprojecten duurzaam bodembeheer in ons hele beheergebied		2026						
7.8.1	Overleg met waterschappen Vechtstromen en Drents-Overijsselse Delta over verlaging stoffenbelasting vanuit Hoogeveense Vaart		2025						
7.8.2	Onderzoek effluent RWZI's		2026						
7.8.3	Acties uit landelijk Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 wanneer passend voor ons gebied		Doorlopend						
7.9.3	Biotamonitoring		2027						
7.9.4	Optimalisatie meetmethode stoffen		Doorlopend						
7.9.5	Onderzoek naar regionale natuurlijke achtergrondconcentraties voor metalen		2025						
7.10.1	In kaart brengen van de toxiciteit van de aanwezige microverontreinigingen		Doorlopend						
7.13.1	Evaluatie effect van beekboderverhogende maatregelen op bereiken KRW-doelen		2027						
7.14.1	Samen met gemeenten Inventarisatie waterkwaliteit stedelijke wateren		2025						
7.14.3	Ambitie bepalen voor overige wateren		2025						
7.14.4	Afstemmen ambitie overige wateren met provincies		2025						

Toelichting gebruikte kleuren:	
	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Deltaplan ruimtelijke Adaptatie (H 8 WBP)

Als waterschap houden wij ons al vele jaren bezig met klimaatadaptatie binnen onze opgaven. Vanuit onze taak en rol als regionaal waterbeheerder werken wij samen met de gemeenten, provincies en andere belanghebbenden aan de klimaatadaptatie-opgave.

In 2018 hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen met elkaar afgesproken om versneld en intensiever te werken aan een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050. Hiervoor is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) opgesteld, als onderdeel van het Deltaprogramma. Het DPRA is gericht op de aanpassing van de ruimtelijke inrichting om de kwetsbaarheid voor en de gevolgen van overstroming, wateroverlast, hittestress en droogte te verkleinen.

Het DPRA raakt aan de opgaven die wij hebben en biedt kansen voor integrale oplossingen. Het DPRA biedt ook kansen om het waterbelang breder onder de aandacht te brengen en vroegtijdig in te kunnen brengen in visies en plannen voor de ruimtelijke inrichting. Maatregelen die in het kader van het DPRA worden genomen, kunnen helpen om extra belasting van het watersysteem te voorkomen en de robuustheid te vergroten. Dit geldt zowel voor waterkwantiteit als waterkwaliteit.

Het DPRA en de daaruit voortvloeiende maatregelen, die worden opgenomen in de Regionale Uitvoeringsagenda DPRA, sluiten aan op eerdere maatregelen en opgaven, zoals de stedelijk wateropgave en de maatregelen vanuit de gemeentelijke waterplannen.

Doel

Wij streven naar klimaatrobuuste watersystemen en dragen vanuit onze kennis en expertise als regionaal waterbeheerder bij aan de nationale klimaatadaptatie-opgave.

Ambitie 2022-2027

Vanuit onze functionele taak en rol als regionaal waterbeheerder zijn wij nauw betrokken bij de invulling van het DPRA in onze regio. We zoeken hierbij de link met onze eigen doelen en opgaven en benutten kansen om te komen tot integrale oplossingen. We benutten het DPRA om te komen tot een betere invulling van onze rol binnen de ruimtelijke ordening.

Subdoelen:

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen is overstromingsbestendigheid reeds bij de locatiekeuze een niet-vrijblijvend onderdeel van de overwegingen. In geval van een calamiteit werken we samen in de Veiligheidsregio en volgen we ons actuele Calamiteitenplan (8.1).
- Wij streven naar een robuust watersysteem, dat voldoet aan de geldende normen. We werken samen met andere partijen om ons gebied klimaatbestendig te maken, vanuit onze eigen verantwoordelijkheden en taken (8.2.1).
- Het stedelijk watersysteem is in 2050 klimaatrobuust en voldoet aan de geldende inundatienorm. Binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie benaderen we de wateropgave integraal en werken nauw samen met de betrokken partijen (8.2.2).
- Samen met de provincies onderzoeken we in welke gebieden er kansen liggen veenoxidatie te vertragen en waar mogelijk te stoppen in combinatie met daarop afgestemd beleid, functies, normen en maatwerk in alternatieven en maatregelen (8.2.3).
- Het tegengaan van hittestress ligt buiten de directe verantwoordelijkheid van het waterschap. We zoeken naar koppelkansen met onze eigen opgaven en handelingsperspectief, om te komen tot integrale oplossingen (8.3).

- De droogte-opgave binnen het DPRA raakt aan onze eigen opgaven. We zoeken naar koppelmansen om te komen tot integrale oplossingen (8.4).
- We zorgen voor een optimale afstemming tussen water en ruimtelijke ordening en borgen daarbij dat water een mede-ordenende rol heeft. We zetten in op samenwerking in de fysieke leefomgeving (8.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Maatregel	2025	2026	2027	2028	2029	2030
8.1.1 Plan van aanpak aanpassen kwetsbare en vitale infrastructuur (gemalen en RWZI's) o.b.v. de analyse	2025					
8.1.2 Voorstel implementatie Regionale Uitvoeringsagenda DPRA	2025					
8.1.3 Adviseren van overheden en initiatiefnemers over locatiekeuzes en de invulling van overstromingsbestendig bouwen	Doorlopend					
8.2.1.1 Modelleren Toekomstbestendig watersysteem	2025					
8.2.1.2 Toetsing watersysteem aan NBW-norm	2025					
8.2.1.3 Uitvoeren maatregelen (reeds bekende) knelpunten watersysteem	Doorlopend					
8.2.1.4 Actualiseren richtlijnen toekomstbestendig watersysteem	2025					
8.2.1.5 Stimuleren duurzaam bodembeheer landbouw d.m.v. pilots	Doorlopend					
8.2.1.6 Actief communiceren over eigen maatregelen grondgebruikers, zoals goed bodembeheer en landgebruik (bijvoorbeeld via landbouwoverleggen, -beurzen, -nieuwsbrieven, etc.)	Doorlopend					
8.2.1.7 Beleid omgaan met greppels in landbouwpercelen	2026					
8.2.3.1 Rapportage van onderzoeken en acties uit plan van aanpak veenoxidatie	2025					
8.2.3.2 Opstellen van overzicht van instrumenten en oplossingen als input gebiedsprocessen	2025					
8.2.3.3 Communicatie- en gebiedsproces over mogelijke oplossingen in een aantal aandachtsgebieden	2026					
8.2.3.4 Samen met de provincies en gemeenten komen tot een strategie voor de aanpak van de aandachtsgebieden veenoxidatie	2026					
8.2.3.5 Peilbesluiten in een aantal veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen na afloop van een gebiedsproces en eventuele herinrichting	ná 2027					
8.5.1 Met gemeenten en provincies afspraken maken over de samenwerking in de fysieke leefomgeving, naar aanleiding van de implementatie van de Omgevingswet.	Doorlopend					

Toelichting gebruikte kleuren:

Voorbereiding
Uitvoering
Afronding / gereed
Doorlopend

Thema Integraal beheer (H9 WBP)

Aanvullend op het strategisch beleid en de (inrichtings)maatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Veelal zijn de beheerstaken in eerste instantie gericht op één taak, voor bijvoorbeeld waterkwantiteit, maar heeft het beheer direct of indirect ook gevolgen voor waterkwaliteit en andersom. Peilbeheer en de water aan- en afvoer is vooral bedoeld om de functies te bedienen van voldoende water. Maar bijvoorbeeld droogval in de zomer kan ook effect hebben op het planten- en dierenleven en daarmee het halen van de KRW-doelen. De verbinding tussen de verschillende taken maakt dat we dit in een apart hoofdstuk integraal beheer hebben opgenomen.

Doel

Ons beheer is doelmatig en doeltreffend en draagt bij aan het bereiken van onze strategische doelen.

Ambitie 2022-2027

De verschillende onderdelen van ons beheer staan niet op zichzelf, maar zijn integraal met elkaar verbonden en worden daarnaast nog beïnvloed door het uitgangspunt van de gebiedsinrichting. Het effect van het beheer op het bereiken van onze strategische doelen is bekend en wordt daarop afgestemd. Doelmatigheid, doeltreffendheid en duurzaamheid zijn de speerpunten van ons beheer.

Subdoelen:

- We zorgen voor voldoende water, zowel in natte als in droge perioden (9.1).
- Het doel van beheer en onderhoud is het functioneel houden van ons watersysteem en waterkeringen, waardoor de waterveiligheid en water aan- en afvoer nu en in de toekomst gewaarborgd blijft. Daarnaast benutten we zoveel mogelijk kansen voor ecologie en natuur (9.2).
- Het in functionele staat houden van de vaarweg. Dit betekent dat de vaarweg voldoet aan de eisen die eraan gesteld worden. Hiervoor wordt beheer en onderhoud uitgevoerd. We zorgen ook voor het afkondigen van stremmingen, het aanbrengen en onderhouden van bebording en de handhaving van de verkeersregels (9.3).
- Het geheel terugdringen of beheersen van invasieve exoten zodat er geen belemmering is van de doorstroming van de watergangen, schade aan oevers en dijken of gevaar voor verdringing van inheemse soorten (9.4).
- Dijken verzwakken niet door graafschade en gravers veroorzaken geen onveilige situaties voor medewerkers of inwoners (9.5).
- Door middel van vergunningverlening, toezicht en handhaving voorkomen en beperken we zoveel mogelijk de nadelige effecten op onze watersystemen, als gevolg van (voorgenomen) activiteiten (9.6).
- We zijn goed voorbereid en getraind voor de bestrijding van de verschillende soorten calamiteiten en hanteren daarbij een actueel en integraal calamiteitenplan (9.7).
- Onze zuiveringen voldoen aan de lozingsvoorwaarden. Er is sprake van een optimale afstemming tussen gewenste nutriëntengehaltes, gewenste waterkwaliteit, duurzaamheidsambities en kosten. We werken nauw samen in de Waterketen waarbij de waterketeninfrastuctuur optimaal wordt benut (9.8).
- Duurzaam grondwaterbeheer, waardoor een robuust grondwatersysteem nu en in de toekomst gewaarborgd blijft (9.9).

- Het vastleggen van duidelijke kaders en werkafspraken voor de sport- en beroepsvisserij ten behoeve van de realisatie van een gezonde visstand (9.10).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van integraal beheer te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Integraal beheer		Jaar	2021	2022	2023	2024	2025
9.2.1	Evaluatie effect van ecologische onderhoud	Doorlopend					
9.2.2	Uitvoering aangepast onderhoud ten behoeve van de KRW	Doorlopend					
9.4.1	Tussenrapportage toestand en effectiviteit beheermethoden invasieve exoten	Doorlopend					
9.4.2	Onderzoek naar bronpopulaties Amerikaanse rivierkreeften	2026					
9.4.3	Onderzoek naar opkomende kreeftsoorten	2026					
9.4.4	Communicatieplan ten behoeve van vergroten bewustwording, in samenwerking met de provincies	2027					
9.5.1	Bestrijden van muskusratten tot nul-populatie is bereikt	2032					
9.6.1	Beleidskader vergunningverlening voor maatregelen in energietransitie opstellen	2026					
9.6.2	Huidige waterschapsregelgeving evalueren. Verbeterpunten meenemen bij het opstellen van de waterschapsverordening	2025					
9.8.1	Ambitie bepalen op het gebied van microverontreinigingen en medicijnresten	2027					
9.10.1	Opstellen visbeleid	2026					

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Organisatie

Hunze en Aa's is een actief participerend waterschap, dat zorgt voor veiligheid, schoon en voldoende water en dat deze taken uitvoert in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Naast de primaire functies van ons watersysteem zetten we in op de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.

De taken die wij hebben, benaderen we functioneel en effectgericht en worden integraal en duurzaam opgepakt, waarbij een goede samenwerking tussen alle partners van essentieel belang is. Onze instelling is daarbij proactief en kostenbewust.

Het realiseren van de grote maatschappelijke opgaven en de daarbij behorende inhoudelijke doelstellingen, zoals die aan bod zijn gekomen in de voorgaande hoofdstukken, vraagt het nodige van onze organisatie. Wij realiseren onze doelen in een bredere maatschappelijke context.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Hoe wij onze houding, rol en ambitie bepalen binnen deze ontwikkelingen is uitgelegd in hoofdstuk 3 van het Waterbeheerprogramma.

In dit hoofdstuk beschrijven we enkele maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven waar we mee te maken hebben. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven.

Daarnaast kan het ook gaan om wensen vanuit de samenleving waar wij invulling aan willen geven, waarbij we ook weer zoeken naar de juiste balans met de uitvoering van onze taken.

We zijn ons ervan bewust dat we meer en meer een speler zijn in een breder maatschappelijk netwerk. Doelen en opgaven van de verschillende spelers binnen dit netwerk zijn vaak niet los van elkaar te zien en beïnvloeden elkaar.

Onze focus is in de eerste plaats op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder en de uitvoering van de taken die daarbij horen. We bezien dit echter zoveel mogelijk vanuit een breder maatschappelijk perspectief. Dit betekent dat we inschatten wat het effect is van ons handelen op anderen en vice versa. Het betekent ook dat we proberen zoveel mogelijk de kansen te benutten die zich vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen voordoen om werk met werk te maken en aan de andere kant risico's zoveel mogelijk te verkleinen.

In dit programma zijn de (overkoepelende) maatregelen opgenomen die ons handelen bepalen in de maatschappelijke context en de organisatorische kosten die niet rechtstreeks aan de andere programma worden toegerekend. In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op ontwikkeling van de organisatiedoelen.

Doel

We hebben oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en de invloed daarvan op onze kerntaken. We richten ons primair op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder, maar plaatsen dit in een breder maatschappelijk perspectief.

Ambitie 2022-2027

We zijn een serieuze speler in ons maatschappelijke netwerk. Vanuit onze rol en taak als waterbeheerder spelen we in op maatschappelijke ontwikkelingen.

Subdoelen:

- We zetten in op klimaatmitigatie, circulaire economie en maatschappelijk verantwoord handelen en stellen hiervoor realistische doelen, die aansluiten bij onze waterbeheertaken en bijdragen aan de maatschappelijke duurzaamheidsopgave (10.1).
- We behouden en versterken de biodiversiteit in onze wateren en op onze eigen gronden. Samen met andere partijen kijken we of en hoe we gezamenlijk een toename van de biodiversiteit kunnen bereiken (10.2).
- Met behulp van recreatieve voorzieningen maken we waterschapswerk beter zichtbaar in de samenleving (10.3).
- We behouden watererfgoed als deze van cultuurhistorische waarde is en steunen stichtingen en organisaties die dit in stand houden (10.4).
- We nemen maatregelen die nodig zijn om de geleidelijke bodemdaling te volgen en de eventuele negatieve gevolgen van de bodemdaling op robuuste watersystemen (veiligheid, kwaliteit, kwantiteit en duurzaamheid) te voorkomen en geven daarbij de grenzen van ons waterbeheer aan (10.5).
- We houden het ecologisch en economisch evenwicht tussen mens, plant en dier zo goed mogelijk in stand en waar mogelijk verbeteren we het. We streven ernaar dat respect voor de waarde van de natuur de grondhouding is van al onze medewerkers. We houden bij alle werkzaamheden rekening met art 1.11 uit de Wet Natuurbescherming waarin wordt gesteld dat een ieder zorg heeft voor in het wild levende dieren en planten (10.6).
- Het vergroten van waterbewustzijn bij kinderen, jongeren (én hun ouders) en bij volwassenen. Aanvullend doel daarbij is het interesseren van jongeren voor waterbeheer. Naast een algemene bijdrage aan het waterbewustzijn wordt hiermee een bijdrage geleverd aan het op de lange termijn beschikbaar houden van voldoende personeel (10.7).
- Het delen van onze kennis en kunde buiten onze landsgrenzen, waarbij we anderen helpen aan meer, beter en veiliger water (10.8).

Ter ondersteuning van onze rolinvulling als regionaal waterbeheerder worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Water en Maatschappij

Maatregelen	gereed	2025	2026	2027	2028	2029
10.2.1 Opstellen maatregelenplan Biodiversiteit	2025					
10.2.2 Uitvoeren maatregelen biodiversiteit	2027					
10.5.1 Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents diep	2027					
10.5.2 Uitvoeren maatregelen langs Eemskanaal-Dollardboezem ter compensatie van bodemdaling door gaswinning	2027					
10.5.3 Aanpassing watersysteem op bodemdaling door zoutwinning Nedmag	2026					
10.6.1 Vervangen van reguliere verlichting door groene lampen bij onze gemalen/sluizen aan de kust	2026					
10.6.2 Onderzoek naar het voorkomen van schade aan broedplaatsen in onze voor waterbeheersing functionele objecten	Doorlopend					
10.6.3 Maatregelen ter beperking visschade bij bestaande gemalen	2027					
10.6.4 Visveilig maken van zeegemaal Duurswold	2026					

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Kosten per programma op kostensoort

(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Veiligheid					
Kapitaallasten	5.467	5.823	5.950	6.617	6.988
Personeelslasten	1.831	1.897	1.962	2.025	2.093
Overige lasten	5.406	1.041	1.053	1.062	1.076
Baten	-57	-58	-59	-61	-62
Totaal	12.647	8.703	8.906	9.643	10.095
Watersystemen					
Kapitaallasten	11.498	12.133	12.703	13.232	13.934
Personeelslasten	21.707	23.001	23.836	24.595	25.398
Overige lasten	39.757	40.480	41.635	42.677	43.786
Baten	-2.791	-2.825	-2.980	-3.038	-3.098
Totaal	70.171	72.789	75.194	77.466	80.020
Organisatie					
Kapitaallasten	1.985	2.055	1.924	1.723	1.483
Personeelslasten	16.210	16.796	17.369	17.933	18.527
Overige lasten	17.174	17.626	17.939	18.350	18.750
Baten	-3.073	-3.048	-3.078	-3.147	-3.187
	32.296	33.429	34.154	34.859	35.573
waarvan doorberekend	8.801	8.995	9.094	9.100	9.128
Totaal	23.495	24.434	25.060	25.759	26.445
Totaal programma's	106.313	105.926	109.160	112.868	116.560
Onvoorzien (per taak)	132	132	136	141	145
Totaal te dekken	106.445	106.058	109.296	113.009	116.705

Dekkingsmiddelen					
Dividend	1.944	1.944	1.944	1.944	1.944
Inzet algemene reserves	4.550	-375	-450	0	0
Onttrekking bestemmingsreserves	761	716	678	642	604
Belastingopbrengsten	101.520	106.103	109.454	112.753	116.487
Kwijtschelding	-2.330	-2.330	-2.330	-2.330	-2.330
	106.445	106.058	109.296	113.009	116.705

Investeringsuitgaven per programma

(bedragen x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028	2029
Veiligheid	6.665	10.919	13.025	8.127	11.214
Watersystemen	30.324	26.995	28.359	18.558	12.278
Organisatie	1.523	1.275	2.494	370	1.270
Totaal	38.512	39.189	43.878	27.056	24.762

Hoofdstuk 3. Ontwikkeling van de belastingopbrengsten

In deze paragraaf gaan we achtereenvolgens in op de kostentoedeling, de belastingopbrengsten per taak, de tariefontwikkeling, de gebruikte eenheden en laten we de effecten op een aantal voorbeeld belastingbetalers zien.

Kostentoedeling

In deze meerjarenraming zal een verschuiving optreden in de kostentoedeling voor de taak watersysteembeheer. Door de inwerkingtreding van wijzigingen in de Waterschapswet per 1 januari 2026 wijzigt de gebruikte methode om de kosten toe te delen.

Hiervoor zal in het voorjaar van 2025 een voorstel met een concept kostentoedelingsverordening 2026 aan het algemeen bestuur worden voorgelegd. Hierin zullen de genomen besluiten uit het bestuursvoorstel 'Uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling' van 2 oktober 2024 worden verwerkt. Dat betekent: geen gebruik maken van bandbreedtes voor ongebouwd en natuur, geen plusvoorzieningen introduceren en de kosten voor kwijtschelding volledig ten laste van de ingezetenen brengen. Na een te doorlopen inspraak procedure kan de nieuwe kostentoedeling in het najaar van 2025 door het algemeen bestuur definitief worden vastgesteld. De nieuwe kostentoedeling gaat gelden vanaf het begrotingsjaar 2026.

In deze meerjarenraming 2025 - 2029 is met de volgende kostentoedelingspercentages gewerkt. De kostentoedelingspercentages vanaf 2026 zullen dus nog formeel vastgesteld moeten worden.

	2025	2026	2027	2028	2029
Ingezetenen	29,0%	29,0%	29,0%	29,0%	29,0%
Gebouwd	49,1%	50,7%	50,7%	50,7%	50,7%
Ongebouwd	21,5%	19,9%	19,9%	19,9%	19,9%
Natuur	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%

Belastingopbrengst per taak

In hoofdstuk 4 van deze meerjarenraming wordt een overzicht gegeven van de totale lastenontwikkeling bij het waterschap en een meerjarig overzicht op kostensoorten.

Watersysteembeheer

Samengevat ziet voor de taak watersysteembeheer de lastenontwikkeling en de tariefontwikkeling er als volgt uit:

Meerjarenraming watersysteembeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029
Netto kosten	58.210	61.261	62.969	65.017	67.464
Bedrag voor onvoorzien	72	76	78	80	84
Kosten kwijtschelding/oninbaar	946	946	946	946	946
Onttrekking bestemmingsreserves	-761	-716	-678	-642	-604
Dividend	-972	-972	-972	-972	-972
Netto lasten	57.495	60.595	62.343	64.429	66.918
Inzet algemene reserve	-3.100	-1.600	0	0	0
Te ontvangen belastingopbrengst	54.395	58.995	62.343	64.429	66.918
Stijging in procenten	4,2%	8,5%	5,7%	3,3%	3,9%

Tarieven 2024 - 2029	Tarieven 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029
Watersysteemheffing:						
ingezetenen	80,34	83,10	92,78	96,75	99,11	102,03
gebouwd (basis)	0,03848%	0,03712%	0,03975%	0,04091%	0,04108%	0,04145%
gebouwd (buitendijks)	0,01088%	0,01040%	0,01107%	0,01136%	0,01139%	0,01147%
ongebouwd (basis)	75,42	78,87	78,18	83,02	85,93	89,42
ongebouwd (wegen)	149,94	156,88	155,47	165,11	170,91	177,88
ongebouwd (buitendijks)	19,53	20,37	20,22	21,45	22,19	23,08
natuur	6,68	6,92	7,22	7,64	7,90	8,20
Verontreinigingsheffing	82,16	85,17	84,65	84,17	85,85	87,56

Toelichting:

Door de gemaakte keuzes in het bestuursvoorstel "Uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling" (AB 2 oktober 2024) treden in 2026 grotere verschuivingen op in de tarieven. Vooral de aangepaste kostentoedeling, het beëindigen van de effluentheffing en de financiering van de kwijtscheldingskosten zorgen hiervoor.

In procenten ziet de tariefontwikkeling per categorie er als volgt uit:

	2025	2026	2027	2028	2029
Ingezetenen	3,4%	11,6%	4,3%	2,4%	2,9%
Gebouwd basis	-3,5%	7,1%	2,9%	0,4%	0,9%
Gebouwd buitendijks	-4,4%	6,4%	2,6%	0,3%	0,7%
Ongebouwd basis	4,6%	-0,9%	6,2%	3,5%	4,1%
Ongebouwd buitendijks	4,3%	-0,7%	6,1%	3,4%	4,0%
Ongebouwd wegen	4,6%	-0,9%	6,2%	3,5%	4,1%
Natuur	3,6%	4,3%	5,8%	3,4%	3,8%
Verontreinigingsheffing	3,7%	-0,6%	-0,6%	2,0%	2,0%

Voor de uiteindelijk vast te stellen tarieven zijn ook de heffingseenheden (de heffingsmaatstaf) bepalend. Via het Noordelijk Belastingkantoor ontvangt het waterschap een prognose van de ontwikkeling van deze heffingseenheden. Over het algemeen neemt het aantal ingezetenen jaarlijks toe (het aantal ingezetenen is gekoppeld aan het aantal woningen en niet aan bevolkingsgroei) en stijgt eveneens de WOZ waarde jaarlijks. Het aantal hectares ongebouwd en natuur daalt jaarlijks licht doordat onbebouwde grond wordt gebruikt vooral voor woningen en industriële ontwikkelingen. In de tabel hieronder staan de ontwikkelingen waarmee in deze meerjarenperiode rekening is gehouden.

Gehanteerde eenheden

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ingezetenen	189.880	191.045	192.545	194.045	195.545	197.045
Gebouwd basis	€ 65,8 mrd.	€ 71,0 mrd.	€ 73,2 mrd.	€ 75,4 mrd.	€ 77,6 mrd.	€ 79,9 mrd.
Gebouwd buitendijs	€ 72 mln.	€ 64 mln.	€ 66 mln.	€ 68 mln.	€ 70 mln.	€ 72 mln.
Ongebouwd basis (ha.)	134.180	133.815	133.715	133.615	133.515	133.415
Ongebouwd buitendijs (ha.)	70	65	65	65	65	65
Ongebouwd wegen (ha.)	4.050	4.130	4.130	4.130	4.130	4.130
Natuur (ha.)	34.095	34.075	34.050	34.025	34.000	33.975
Vervuilingseenheden verontreinigingsheffing	8.090	8.195	8.195	8.195	8.195	8.195

Toelichting:

Voor gebouwd wordt uitgegaan van de WOZ-waarden die gemeenten aanleveren en een eerste prognose van de Waarderingskamer. In 2025 is sprake van een inhaalslag in de waardeontwikkeling ten opzichte van 2024. De waarde stijgt dat jaar met 7,9%. De jaren daarna verwacht het NBK een stijging van 3% per jaar.

Zuiveringsbeheer

De veranderingen als gevolg van het nieuwe belastingstelsel vanaf 2026 hebben – in financieel opzicht – maar een beperkte invloed op het tarief van de zuiveringsheffing. Weliswaar verandert er ook het een en ander voor de zuiveringsheffing, vooral een andere meetmethode voor het berekenen van de vervuilingseenheden en het opnieuw indelen van tabelbedrijven in ve-klassen, voorsnog gaan wij ervan uit dat dit niet leidt tot een aanpassing in het aantal vervuilingseenheden.

Samengevat ziet voor de taak zuiveringsbeheer de lastenontwikkeling en de ontwikkeling van de zuiveringsheffing er als volgt uit:

Meerjarenraming zuiveringsbeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029
Netto kosten	47.523	44.084	45.609	47.271	48.514
Bedrag voor onvoorzien	61	56	58	60	62
Kosten kwijtschelding/oninbaar	1.965	1.965	1.965	1.965	1.965
Dividend	-972	-972	-972	-972	-972
Netto lasten	48.577	45.133	46.660	48.324	49.569
Inzet algemene reserve	-1.450	1.975	450	0	0
Te ontvangen belastingopbrengst	47.127	47.108	47.110	48.324	49.569
Daling / stijging in procenten	3,8%	0,0%	0,0%	2,6%	2,6%

Tarief 2024 - 2029	Tarief 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029
Zuiveringsheffing	82,16	85,17	84,65	84,17	85,85	87,56

In procenten ziet de tariefontwikkeling er als volgt uit:

	2025	2026	2027	2028	2029
Zuiveringsheffing	3,7%	-0,6%	-0,6%	2,0%	2,0%

Een van de gemaakte keuzes in het bestuursvoorstel "Uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling" (AB 2 oktober 2024) was dat voor de taak zuiveringsbeheer in 2026 en 2027 géén lastendaling zou optreden. Op het niveau van de taak is dat ook gerealiseerd. Zie de tabel 'meerjarenraming zuiveringsbeheer' hierboven. Door aanpassingen in het aantal vervuilingseenheden (toename) kan er op tarief-niveau wél sprake zijn van een daling. Dat is hier het geval.

Gehanteerde eenheden:

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Vervuilingseenheden zuiveringsheffing	552.625	553.265	556.465	559.665	562.865	566.065

Voorbeeldbelastingbetalers / lastendruk

Uiteindelijk resulteren de belastingtarieven in een belastingaanslag voor onze inwoners en bedrijven. Om zichtbaar te maken wat de effecten feitelijk zijn is voor een aantal voorbeeld belastingbetalers de effecten uitgewerkt. In de tabel hieronder staan de effecten en de procentuele veranderingen.

Effecten tarieven op voorbeeldbelastingbetalers

	2025	2026	2027	2028	2029	Gem.
Gezin met een huurhuis	3,6%	2,4%	0,7%	2,1%	2,3%	2,2%
Gezin met een eigen woning	3,7%	4,3%	2,1%	2,5%	2,7%	3,1%
Gezin met een agrarisch bedrijf	4,5%	-0,4%	5,9%	3,4%	4,0%	3,5%
MKB bedrijf	3,9%	5,5%	3,3%	2,9%	3,2%	3,8%
Industrieel bedrijf	3,7%	0,2%	0,0%	2,1%	2,2%	1,6%
Beheerder natuurterrein	3,6%	4,3%	5,8%	3,4%	3,8%	4,2%

Bij de voorbeeldbelastingbetalers zijn de volgende afgeronde uitgangspunten gehanteerd (basis 2024):

Gezin met een huurhuis: 3 VE

Gezin met een eigen woning: 3 VE, WOZ-waarde € 292.000

Gezin met een agrarisch bedrijf: 3 VE, WOZ-waarde € 587.000, 80 hectare landbouwgrond

MKB bedrijf: 10 VE, WOZ-waarde € 2.972.000

Industrieel bedrijf: 800 VE, WOZ-waarde € 14.674.000

Natuur: tarief per hectare

Hoofdstuk 4. Uiteenzetting van de financiële positie

Hoofdstuk 4 van de meerjarenraming is onderverdeeld in een aantal paragrafen die deels zijn voorgeschreven in het Waterschapsbesluit. De volgende onderwerpen worden behandeld.

- A. De meerjarenraming 2025-2029 in cijfers
- B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- C. Financiering
- D. Kengetallen
- E. Geprognosticeerde balans

A. De meerjarenraming 2025-2029 in cijfers

Uitkomsten meerjarenraming

	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Uitkomst x € 1.000</i>					
- Totaal lasten	114.973	114.603	118.035	121.884	125.688
- Totaal baten	-8.903	-8.875	-9.031	-9.131	-9.201
- <i>Netto lasten</i>	<i>106.070</i>	<i>105.728</i>	<i>109.004</i>	<i>112.753</i>	<i>116.487</i>
<i>Dekking x € 1.000</i>					
- Belastingopbrengsten	101.520	106.103	109.454	112.753	116.487
- Algemene reserve	-4.550	375	450	0	0
<i>Totaal</i>	<i>96.970</i>	<i>106.478</i>	<i>109.904</i>	<i>112.753</i>	<i>116.487</i>

	2025	2026	2027	2028	2029	Gem.
<i>Uitkomst per taak in %</i>						
- Totaal; stijging	4,0%	4,5%	3,2%	3,0%	3,3%	3,6%
- Watersysteembeheer	4,2%	8,5%	5,7%	3,3%	3,9%	5,1%
- Zuiveringsbeheer	3,8%	0,0%	0,0%	2,6%	2,6%	1,8%

De meerjarenraming naar kosten- en opbrengstsoorten geeft op hoofdlijnen de meerjarencijfers weer. De door belastingheffing te dekken lasten stijgen van € 102 miljoen in 2025 naar € 116 miljoen in 2029.

De MJR is opgesteld conform de in hoofdstuk 1 genoemde uitgangspunten. Daarnaast zijn bij het watersysteembeheer de reserves in 2025 en 2026 ingezet tot de minimumomvang. Voor het zuiveringsbeheer wordt in 2025 nog eenmaal gebruik gemaakt van de algemene reserve. Vervolgens wordt vanaf 2026 aan de reserve zuiveringsbeheer toegevoegd, teneinde lastendalingen van deze taak te voorkomen. Met een tariefverlaging zijn in het verleden slechte ervaringen opgedaan en derhalve is in het bestuursvoorstel "Uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling" (AB 2 oktober 2024) voorgesteld om geen lastendaling voor het zuiveringsbeheer te introduceren. Dit mede ook gelet op (mogelijke) toekomstige kosten met betrekking tot o.a. het verwijderen van medicijnresten, reductiemaatregelen voor methaan en lachgas en investeringen binnen de GR met Noorderzijlvest

In het volgende overzicht wordt de ontwikkeling van de meerjarenraming op kostensoorten weergegeven.

Meerjarenraming naar kosten- en opbrengstensoorten

(bedragen x € 1.000)

kostensoort	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027	begroting 2028	begroting 2029
kapitaallasten	21.504	22.570	23.133	24.120	25.023
personeelslasten	37.066	39.149	40.715	42.343	44.037
goederen en diensten door derden	53.216	49.770	51.066	52.292	53.492
toevoeging aan voorzieningen	725	727	730	733	736
stelpost overdracht VKA	0	-75	-75	-75	-75
onvoorzien	132	132	136	141	145
kwijtschelding	2.330	2.330	2.330	2.330	2.330
totaal lasten	114.973	114.603	118.035	121.884	125.688
baten	-8.142	-8.159	-8.353	-8.489	-8.597
onttrekking bestemmingsreserves	-761	-716	-678	-642	-604
netto lasten	106.070	105.728	109.004	112.753	116.487
inzet reserves	-4.550	375	450	0	0
te dekken door watersysteem- en zuiveringsheffing	101.520	106.103	109.454	112.753	116.487
stijging (absoluut)	3.915	4.583	3.351	3.299	3.734
stijging (in procenten)	4,0%	4,5%	3,2%	3,0%	3,3%

NB. In 2026 is bij goederen en diensten door derden het activeren van de solidariteitsbijdrage HWBP zichtbaar.

B. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre het waterschap in staat is om financiële tegenvallers op te vangen. Het fungeert als een financieel vangnet voor risico's die niet volledig kunnen worden beheerst via het risicomangement. In deze paragraaf bieden wij inzicht in het beschikbare en benodigde weerstandsvermogen. Vervolgens wordt ingegaan op onze risicobeheersing en de belangrijkste risico's die momenteel onderkend worden.

Weerstandsvermogen

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het hebben van voldoende eigen vermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers zoals bijvoorbeeld beschreven in de risicoparagraaf op te kunnen vangen indien ze zich voordoen.

In de tabel hieronder zijn de meest actuele gegevens verwerkt. De reservepositie is voor 2025, na vaststelling van de najaarsrapportage 2024, als volgt te bepalen:

Taak	Stand per 1 januari 2025 (incl. NJR 2024)	Minimum omvang (basis: risico-inventarisatie)	Tekort (-) t.o.v. minimum Overschot (+)
Watersysteembeheer	6.569.000	1.872.000	+ 4.697.000
Zuiveringsbeheer	2.539.000	711.000	+1.828.000
Totalen	9.108.000	2.583.000	+ 6.525.000

Een totaaloverzicht van ons eigen vermogen vindt u in hoofdstuk 4 E 'Geprognosticeerde balans'.

Omvang risico's

Op basis van de recente actualisatie van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op afgerond € 2,6 miljoen. Dit is het benodigde weerstandsvermogen.

Watersysteembeheer

Ingaande 2011 wordt de algemene reserve van de taak watersysteembeheer ingezet voor egalisatie van de tariefstijgingen. De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. Aanleiding hiervoor waren een aantal grote kostenstijgingen waar wij als waterschap geen invloed op hadden. Voorbeelden hiervan zijn de overdracht van het muskusrattenbeheer en de jaarlijkse bijdrage Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP).

In de meerjarenraming 2025-2029 is deze reserve in 2025 en 2026 ingezet tot de minimumomvang. De verwachte stand ultimo 2029 ligt rond de minimumomvang.

Zuiveringsbeheer

Voor het zuiveringsbeheer wordt in 2025 nog eenmaal gebruik gemaakt van de algemene reserve. Vervolgens wordt vanaf 2026 aan de reserve zuiveringsbeheer toegevoegd, teneinde lastendalingen van deze taak te voorkomen. Met een tariefverlaging zijn in het verleden slechte ervaringen opgedaan en derhalve is in het bestuursvoorstel "Uitgangspunten en contouren meerjarige tariefontwikkeling" (AB 2 oktober 2024) voorgesteld om geen tariefdaling voor het zuiveringsbeheer te introduceren. Dit mede ook gelet op (mogelijke) toekomstige kosten met betrekking tot o.a. het verwijderen van

medicijnresten, reductiemaatregelen voor methaan en lachgas en investeringen binnen de GR met Noorderzijlvest.

Omvang reserves

Volgens deze meerjarenraming ziet het verloop van de algemene reserves er als volgt uit:

Tabel verloop algemene reserves 2025 – 2029 (per 31/12)

	2025	2026	2027	2028	2029
Watersysteembeheer	6.569.000	3.469.000	1.869.000	1.869.000	1.869.000
aanwending (-) / toevoeging (+)	-3.100.000	-1.600.000	0	0	0
Saldo per 31/12	3.469.000	1.869.000	1.869.000	1.869.000	1.869.000
Zuiveringsbeheer	2.539.000	1.089.000	3.064.000	3.514.000	3.514.000
aanwending (-) / toevoeging (+)	-1.450.000	1.975.000	450.000	0	0
Saldo per 31/12	1.089.000	3.064.000	3.514.000	3.514.000	3.514.000

Risicobeheersing (risicoparagraaf)

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor slechts gedeeltelijk maatregelen zijn en kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen (zie hiervoor) geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De risico's;
- De weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn ondervangen. Reguliere risico's – risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn – maken geen deel uit van de risico's in het onderdeel weerstandsvermogen. Hiervoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd. Bij investeringsprojecten zijn de reguliere risico's onderdeel van de kostenraming die de basis vormt voor het aan te vragen investeringskrediet.

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,6 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 1 januari 2025 ca. € 9,1 miljoen en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogstwaarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen

beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kan de onbenutte belastingcapaciteit ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de jaarrekening 2023 (zie AB 3 juli 2024). Ten opzichte van de jaarrekening 2023 zijn in de risicoparagraaf slechts kleine aanpassingen gedaan.

De belangrijkste **risico's** zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

Strategisch

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijvoorbeeld projecten te kunnen realiseren. Het heeft onze blijvende aandacht om dit verder te verbeteren.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen "achteraf" sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale kerntaken. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel kan in deze behoefte voorzien, maar het arbeidsaanbod is diffuus waardoor het lastig wordt te voldoen aan de toenemende technische vraagstukken. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel geven een extra risico. Het waterschap geeft in de komende periode dan ook vorm en inhoud aan een bijgestelde personeelsplanning (periode 2023-2026), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit én afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. De samenwerking in de waterketen levert besparingen op zoals afgesproken in het Bestuursakkoord Water. De samenwerking vergt continue aandacht. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Op dit moment hebben we enkel een garantstelling verstrekt op een lening bij de NWB ten behoeve van de huisvesting van de Unie.

Belastingsamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat naar rato garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat naar rato garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Hiervoor hebben we een procedure afgesproken met de Veiligheidsregio waarbij wij onze objecten inspecteren na een aardbeving. Voor de nieuw aan te leggen infrastructuur is het inmiddels duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast het bestaande technische risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Daarnaast heeft de rechtbank aangegeven dat het waterschap een redelijke termijn in acht moet nemen voor de overdracht van de VKA, zodat bedrijven hierop kunnen anticiperen. Momenteel vinden constructieve gesprekken plaats met de bedrijven met de intentie om tot een oplossing te komen. Hierbij worden afspraken gemaakt over het eigendom, beheer en onderhoud van de VKA.

Compliance

Juridische procedures en schadeclaims

Ten tijde van het opstellen van de begroting 2025 loopt er nog een juridische procedure die ertoe kan leiden dat het waterschap tot betaling van een financiële claim over moet gaan. Het betreft hier een opgeschort verzoek om nadeelcompensatie. De wijze waarop dit verzoek dient te worden afgehandeld is op dit moment nog onduidelijk, omdat de rechtbank nog een uitspraak moet doen over de rechtmatigheid van het schadeveroorzakende besluit van het waterschap.

Ontwikkelingen rondom de stikstofuitstoot

Er is nog geen mogelijkheid om eenvoudig een vergunning te krijgen voor stikstofuitstoot, zoals die plaatsvindt bij onze uitvoeringsprojecten. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker.

Operationeel

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2024 door het dagelijks bestuur de "Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2024" vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde "Procedureverordening schadevergoeding 2024". De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen (in opdracht van de Commissaris van de Koning). Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire waterkering en regionale keringen

De technische beoordelingen met het doel om in 2050 de waterveiligheid te garanderen in het achterliggend gebied zijn afgerond in 2022. De grondkering van de primaire waterkering is volledig afgekeurd op grond van hoogte, stabiliteit en dijkbekleding. De kunstwerken zijn in deze toetsronde wel goedgekeurd, met een aantal aandachtspunten. Met behulp van het Hoogwater

Beschermingsprogramma (HWBP) moeten de primaire waterkeringen in Nederland uiterlijk 2050 in goede toestand worden gebracht.

De provincie Groningen heeft daarnaast in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. In 2022 is de Beoordeling Regionale Waterkeringen afgerond en de resultaten zijn gerapporteerd aan de provincies. Deze beoordeling heeft geleid tot een aantal afkeuringen van regionale waterkeringen op grond van de faalmechanismen macro- en microstabiliteit en piping. De afgekeurde trajecten langs de Borgsloot, het Winschoterdiep (Eekerpolder), Afwateringskanaal Duurswold (ten zuiden van Schildmeer) en het Hondshalstermaar worden binnen enkele jaren verbeterd conform bestuurlijke afspraken in het waterbeheerprogramma.

De afgelopen jaren zijn voor de regionale waterkeringen bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, bergingsgebied Lappenvoort, het Drents Diep en Tusschenklappen verbetermaatregelen afgerond.

Schade door extreme weersomstandigheden

Het klimaat verandert, waardoor in toenemende mate extremen vaker voorkomen. Zowel droger weer als extreme neerslag stellen ons voor uitdagingen.

De laatste 5 jaren hebben we een aantal zeer droge jaren meegemaakt. In die jaren hebben wij veel hogere aanvoerkosten gemaakt vanaf het IJsselmeer (op basis van waterakkoorden/overeenkomsten). Ook in ons eigen beheergebied hebben wij extra werkzaamheden uitgevoerd. Dit betreft zowel investeringskosten, beheer- en onderhoudskosten als calamiteitenwerkzaamheden. Gedurende de laatste paar jaar zien wij in Europa, Nederland en in ons gebied ook steeds meer plotselinge, lokale neerslagextremen, naast langdurige perioden van neerslag. Beiden leiden tot meer schade aan ons watersysteem en gevolgschade. Denk hierbij aan de toenemende taludschade door de verzadigde bodems, maar ook aan de buitengewone inzet van onze polder- en boezemgemalen in de zomer van 2024. Voor de komende jaren blijft het risico op deze extra kosten bestaan.

Slibaangroei Havenkanaal Assen

De rwzi Assen loost het gezuiverde water (effluent) op het Havenkanaal. De rwzi loost dit gezuiverde water binnen de daarvoor geldende normen. Bij elke rwzi is er echter sprake van een kleine restlozing. Bij stilstaand water bezinkt deze restlozing gedeeltelijk bij het lozingspunt. In 2018 is het slib en bagger in het Havenkanaal daarom verwijderd. Ook is de installatie aangepast en zijn door de gemeente overstorten gesaneerd. Vanwege het feit dat het Havenkanaal geen stromend water is, is de verwachting dat er nieuwe aangroei van de sliblaag door de restlozing zal optreden. Jaarlijks meten we de aangroei van het slib, juist om een beter toekomstbeeld te kunnen voorspellen op basis van meetdata. Op basis van deze meetreeks van 5 meetjaren (2018-2022) punten kunnen we de toekomst niet zuiver voorspellen. Het slibvolume lijkt af te vlakken. Op basis van extrapolatie is de indicatie dat er in 2042 weer gebaggerd zou moeten worden. Het kan noodzakelijk zijn om eerder te gaan baggeren vanwege hoeveelheid en ernst van de klachten van drijvend slib in relatie tot woningbouw en/of beperkte vaardiepte voor vrachtschepen en/of recreatievaart.

Op basis van de verwachte herziening van de EU-richtlijn stedelijk afvalwater zal er in de nabije toekomst overgegaan moeten worden tot nieuwe investeringen op de rwzi. Door toepassing van nieuwe technieken zal dan naast microverontreiniging/medicijnrestenverwijdering ook extra slib en fosfaat uit het effluent verwijderd kunnen worden en de restlozing tot nihil worden gereduceerd. De slibhoeveelheden in het Havenkanaal worden sterk beïnvloed door o.a. regenweer (slibuitspoeling rwzi), windrichting (slibdeken kan meebewegen), schutten boten bij de sluis, overstort bij rioolgemaal Hoboken, stromingsrichting (waterinlaat) en het al dan niet mineraliseren van het slib.

We blijven de slibaangroei actief monitoren en tot het moment dat de hiervoor genoemde investeringen uitgevoerd worden en afhankelijk van de hiervoor geschetste invloeden, is een eventuele sanering van (een deel van het) Havenkanaal een potentieel risico.

Belastingopbrengsten / economische situatie

De economische situatie in de wereld raakt het waterschap op veel verschillende manieren. Er zijn een aantal factoren dominant maar ook onzeker. Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten en kwijtscheldingen zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen. Te denken valt verder aan risico's met betrekking tot stijgende prijzen op goederen en diensten en het vinden van voldoende personeel.

Gedragscode

Er wordt momenteel gewerkt aan vernieuwing van de gedragscode voor beheer en onderhoud onder leiding van de Unie van Waterschappen. In de code staan de ver- en gebodsbepaling voor beschermde soorten, uitgewerkt in concrete maatregelen die we moeten toepassen bij het onderhoud. Eén van de nieuwe verbodsbepalingen van het rijk is dat alleen bij zwaarwegende redenen mag worden gewerkt met een klepelmachine. Deze zwaarwegende redenen zijn door de waterschappen benoemd en punt van onderhandeling met het RVO en het ministerie van LNV op dit moment. Tot nu toe gaat de RVO niet akkoord met het klepelen van taluds van onze watergangen en het klepelen voor biodiversiteit. Bij dit laatste punt wordt er veel minder gemaaid en op ecologisch gunstigere momenten. Dat kan alleen met de klepelmachine. Vanwege het belang van klepelen voor de waterschappen is deze discussie opgeschaald naar de Staatssecretaris, maar is nog geen formele reactie ontvangen. RVO/LNV heeft al aangegeven bij hun standpunten te zullen blijven. Het is dus een risico dat taluds niet meer geklepeld kunnen worden waardoor er met andere machines vaker gemaaid moet worden.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (NBW of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

C. Financiering

De investeringen van ons waterschap worden gefinancierd middels totaal financiering met langlopende geldleningen, kort geld en eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt bepaald door het zogenaamde financieringstekort. Het financieringstekort is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en het saldo van de langlopende geldleningen en het eigen vermogen. Het financieringstekort wordt, rekening houdende met de regels van de Wet Fido, deels gedekt door kort geld en deels door langlopende geldleningen. Uiteraard wordt hierbij ook rekening gehouden met de marktomstandigheden. De financieringsbehoefte tot eind 2029 bedraagt € 120 miljoen en zal in de loop van de meerjarenperiode worden ingevuld.

D. Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie van het waterschap. Kengetallen op zichzelf zijn geen sturingsinstrument. De trend die uit de ontwikkeling van de kengetallen blijkt kan worden gebruikt om te sturen op het moment dat de trend een bepaalde kant uit gaat die niet gewenst is.

Volgens het Waterschapsbesluit moeten de volgende kengetallen worden opgenomen in de meerjarenraming, begroting en de jaarrekening:

- Weerstandsvermogen;
- Netto schuldquote;
- EMU-saldo;
- Wendbaarheid van de begroting;
- Lastendruk

Weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen meet de mate waarin het waterschap in staat is om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen zonder het bestaande beleid en de dienstverlening aan te tasten. Dit kengetal wordt berekend door het beschikbare weerstandsvermogen te delen door het benodigde weerstandsvermogen (basis: risico-inventarisatie), wat inzicht geeft in de financiële veerkracht van het waterschap.

Voor de waardering van de weerstandsratio wordt gebruik gemaakt van de normtabel die door het COELO (Centrum voor onderzoek van de economie van lagere overheden), de NAR (Nederlands adviesbureau voor risicomangement) en de universiteit Twente is ontwikkeld.

Weerstandsratio	Waardering
> 2,0	Uitstekend
1,4 – 2,0	Ruim voldoende
1,0 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1,0	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen van ons waterschap is als volgt:

	Weerstandsratio
1 januari 2025	3,5
31 december 2025	1,8
31 december 2026	1,9
31 december 2027	2,1
31 december 2028	2,1
31 december 2029	2,1

Door het gekozen beleid met betrekking tot de inzet van algemene reserves neemt de weerstandsratio in 2025 af van 3,5 naar 1,8. Het weerstandsvermogen is daarmee nog steeds te classificeren als ruim voldoende. Hierna neemt de ratio weer toe tot 2,1. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2026 en 2027 wordt toegevoegd aan de algemene reserve zuiveringsbeheer. Onze weerstandsratio is daarmee aan het einde van de meerjarenperiode uitstekend.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de schuldenlast van het waterschap in verhouding tot de eigen middelen. De netto schuldquote is de uitkomst van een wiskundige breuk van de netto schuld (teller) gedeeld door de netto belastingopbrengsten (noemer). Het beïnvloeden van de netto schuldquote kan dan ook alleen via die grootheden.

De netto schuld van ons waterschap groeit met name door het doen van investeringen (activeren van kosten).

Met investeringen (uitgaven met een meerjarig nut) in het watersysteem, de waterkeringen en de waterzuivering zorgen we voor droge voeten, veilige dijken en schoon en voldoende water. Burgers en bedrijven betalen daarvoor niet in één keer via hun belastingen, maar gespreid gedurende de periode dat zij daarvan profiteren (wettelijk bepaald op grond van het voorgeschreven baten- en lastenstelsel). Hierdoor ontstaat een financieringsbehoefte voor het in eerste instantie doen van de investeringen. Het doen van investeringen en het hebben van een financieringsbehoefte is daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden. We vullen de financieringsbehoefte in door leningen af te sluiten. De kosten die daarmee samenhangen, samen met de andere kosten die nodig zijn voor beheer, onderhoud en bediening van de infrastructuur, zijn onderdeel van de jaarlijkse exploitatiekosten van het waterschap. Het ontwikkelen van een netto schuldquote is dus het gevolg van het voorgeschreven baten- en lastenstelsel.

Het eventueel verlagen van de netto schuld kan door het investeringsniveau bij te sturen of binnen de kaders van de wetgeving minder kosten te activeren. Dit laatste leidt tot een verdere structurele stijging van de jaarlijkse exploitatiekosten en derhalve hogere lastenstijgingen.

Gelet op het voorgaande is het moeilijk om een norm te stellen voor de netto schuldquote. Wel valt een vergelijking te maken met het gemiddelde van de waterschappen. De gemiddelde netto schuldquote van de waterschappen bedraagt ongeveer 250%.

De netto schuldquote van ons waterschap is als volgt te bepalen:

	Netto schuldquote
1 januari 2025	185%
31 december 2025	193%
31 december 2026	191%
31 december 2027	191%
31 december 2028	191%
31 december 2029	191%

De netto schuldquote van ons waterschap ligt lager dan het gemiddelde van de waterschappen. De toename van de netto schuldquote in 2025 wordt mede veroorzaakt door de stijging van het investeringsvolume van € 17 naar € 20 miljoen. Vanaf 2026 blijft de netto schuldquote redelijk gelijk. Enerzijds stijgen de netto schulden door het activeren van onze kosten HWBP ingaande 2026. Anderzijds daalt echter de financieringsbehoefte doordat vanaf 2026 per saldo geen algemene reserves meer worden ingezet (in 2025 is de inzet van de algemene reserves nog € 4.550.000).

EMU-saldo

Nederland moet zich als deelnemer aan de Economische en Monetaire Unie houden aan een aantal spelregels. Eén van de spelregels is dat het nationale overheidstekort in een jaar niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Als meer dan 3% tekort ontstaat, dreigen normaal gesproken sancties vanuit Brussel.

De overheidsuitgaven zijn in 2024 toegenomen door diverse intensiveringen. Naast de oploop van uitgaven aan sociale zekerheid en zorg is dat onder meer het gevolg van herstelbetalingen als gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad over box 3, het herstel van de toeslagenaffaire en uitgaven voor

Oekraïne. In 2025 verslechtert het tekort verder mede als gevolg van de in het hoofdlijnenakkoord afgesproken lastenverlichting. De verwachting is dat het EMU-saldo in 2024 negatief uitkomt met – 1,8%. In 2023 was het EMU-saldo nog – 0,4%. In 2025 neemt het overheidstekort, door de extra uitgaven, naar verwachting verder toe tot een negatief EMU-saldo van - 2,5%. Hiermee blijft het tekort overigens, bij ongewijzigd beleid, wel onder de grens van 3% uit het Europese Stabiliteits- en Groeipact.

Het overheidstekort wordt niet alleen bepaald door de nationale overheid, ook decentrale overheden dragen bij in het bepalen van het tekort. Van de decentrale overheden spelen de waterschappen hierin een bescheiden rol. Doordat voor het bepalen van het EMU tekort voor de decentrale overheden een andere boekhoudmethode wordt toegepast (het baten en lastenstelsel), is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

In de Wet HOF zijn de spelregels opgenomen hoe Nederland een EMU-saldo van 0% kan bereiken en welke bijdrage van de decentrale overheden wordt verwacht. Omdat de taken van de waterschappen belangrijk zijn voor de veiligheid, bewoonbaarheid, volksgezondheid en bedrijvigheid in ons land, moeten de waterschappen voldoende mogelijkheden hebben om te kunnen investeren. Daarom hebben de waterschappen, samen met de provincies en de gemeenten, in het kader van de Wet HOF, voldoende ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. Met het vorige kabinet is een ruimte van 0,5% BBP afgesproken. De Wet HOF bepaalt dat een nieuw kabinet aan het begin van zijn regeerperiode na overleg met de koepels van de decentrale overheden de EMU-ruimte voor de gemeenten, provincies en waterschappen in deze periode opnieuw vaststelt. Dit overleg moet nog plaatsvinden. In de berekening van de EMU-referentiewaarden van de waterschappen is ervan uitgegaan dat de decentrale overheden de met het vorige kabinet voor de periode 2024 t/m 2026 afgesproken ruimte van 0,5% BBP t/m 2029 behouden en dat de ruimte van de waterschappen daarbinnen 0,06% BBP blijft. Hieronder gaan we cijfermatig uit van een voortzetting van de eerdere afspraken.

Uit de berekening van ons jaarlijkse EMU saldo blijkt dat ons saldo de hele meerjarenperiode ruim onder onze referentiewaarden blijft.

Verloop EMU-saldo

(bedragen x € 1000,-)

	2025	2026	2027	2028	2029
EMU exploitatiesaldo	- 5.311	- 341	- 228	- 642	-604
Investerings	- 20.000	- 23.800	- 24.400	- 24.900	- 26.800
Afschrijvingen	16.920	17.889	18.325	19.189	19.960
Invloed voorzieningen	- 350	- 200	- 200	- 200	- 200
EMU saldo	- 8.741	- 6.452	- 6.503	- 6.553	- 7.644
referentiewaarde	-19.100	-19.300	-19.600	-19.900	-20.100

Wendbaarheid van de begroting

Dit kengetal laat zien in welke mate afschrijvings- en rentekosten (verzamelnaam kapitaallasten) de exploitatie belasten. Dit biedt een indicatie van de financiële flexibiliteit van de begroting. Hoe groter de omvang van de gepleegde en nog te plegen investeringen en de daaruit voortvloeiende financiering, des te meer kapitaallasten voor langere periode vastliggen. Het doen van investeringsuitgaven (uitgaven met meerjarig nut) in combinatie met het verplicht toepassen van het baten- en lastenstelsel voor de verantwoording, maakt dat investeren onvermijdelijk leidt tot een toename van de afschrijvings- en rentekosten. Het is dan ook voor dit kengetal lastig een norm te stellen, zoals eerder aangegeven biedt dit meer een indicatie. Net als bij de netto schuldquote kan dit kengetal verlaagd worden door het investeringsniveau bij te sturen of binnen de kaders van de wetgeving minder kosten te activeren. Dit laatste leidt tot een verdere structurele stijging van de jaarlijkse exploitatiekosten en derhalve hogere lastenstijgingen.

	Wendbaarheid
2025	19%
2026	20%
2027	20%
2028	20%
2029	20%

Door de groei van de omvang van het investeringsniveau (jaarlijks en cumulatief) nemen de kapitaallasten de komende jaren toe. Op grond van de huidige inzichten is die toename relatief nagenoeg gelijk aan de toename van de totale exploitatiekosten. Dit is terug te zien doordat het aandeel van de kapitaallasten in de totale exploitatielasten slechts licht stijgt van 19% naar 20%.

Lastendruk

Dit kengetal geeft de hoogte van de lastendruk van een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in vergelijking met het landelijk gemiddelde weer.

	Lastendruk
Hunze en Aa's 2025	€ 487
Landelijk gemiddelde 2024	€ 448

Bij het landelijk gemiddelde is de lastendruk 2024 gebaseerd op een WOZ-waarde van € 370.000,- voor de eigen woning en drie vervuilingseenheden. De lastendruk voor het waterschap in 2025 is voor de vergelijking in deze berekening hierop aangepast. In deze berekening is voor 2025 uitgegaan van een WOZ-waarde van afgerond € 400.000,-.

De verwachting is overigens dat de gemiddelde lastendruk 2025 voor een meerpersoonshuishouden meer in lijn zal liggen met onze lastendruk over 2025.

E. Geprognosticeerde balans

Volgens de nieuwe verslaggevingsvoorschriften dient de meerjarenraming een geprognosticeerde balans te bevatten. Het opnemen van de geprognosticeerde balans geeft inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Met deze informatie kunnen ontwikkelingen vroegtijdig gesignaleerd worden. Inherent aan de geprognosticeerde balans in een meerjarig perspectief is dat deze in latere jaren meer onzekerheid met zich meebrengt.

Prognose meerjarenbalans per 31-12 (bedragen * € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Activa						
<u>Vaste activa</u>						
Immateriële vaste activa	7.449	9.404	14.904	20.404	25.204	31.704
Materiële vaste activa	209.214	210.339	210.751	211.326	212.237	212.577
Financiële vaste activa	240	240	240	240	240	240
	216.903	219.983	225.895	231.970	237.681	244.521
<u>Vlottende activa</u>						
Liquide middelen	5	5	5	5	5	5
Kortlopende vorderingen	18.931	18.931	18.931	18.931	18.931	18.931
Overlopende activa	13.947	13.947	13.947	13.947	13.947	13.947
	32.883	32.883	32.883	32.883	32.883	32.883
Totaal activa	249.786	252.866	258.778	264.853	270.564	277.404
Passiva						
<u>Vaste passiva</u>						
<i>Eigen vermogen</i>						
Algemene reserves	8.979	4.558	4.933	5.383	5.383	5.383
Bestemmingsreserves	19.090	18.233	17.621	17.050	16.408	15.913
Exploitatieresultaat 2024	129					
	28.198	22.791	22.554	22.433	21.791	21.296
<i>Voorzieningen</i>						
Voorzieningen	1.291	967	786	602	402	210
	1.291	967	786	602	402	210
<i>Langlopende schulden</i>						
Langlopende leningen	190.589	194.158	197.726	201.201	209.676	218.301
	190.589	194.158	197.726	201.201	209.676	218.301
<u>Vlottende passiva</u>						
Netto - vlottende schulden	21.669	26.911	29.673	32.578	30.656	29.558
Overlopende passiva	8.039	8.039	8.039	8.039	8.039	8.039
	29.708	34.950	37.712	40.617	38.695	37.597
Totaal passiva	249.786	252.866	258.778	264.853	270.564	277.404

Toelichting

Hieronder wordt een korte toelichting gegeven op de geprognosticeerde balans.

Vaste activa

Voor het verloop van de vaste activa is rekening gehouden met een investeringsvolume vanaf 2025 van € 20 miljoen en de verwachte afschrijvingen. Daarnaast is vanaf 2026 rekening gehouden met het activeren van de kosten HWBP.

Onder immateriële vaste activa zijn met name de bijdragen aan investeringen in sluizen en gemalen voor de Drentse wateraanvoerroute opgenomen en de solidariteitsbijdrage HWBP. Dit verklaart de stijging van deze post.

Vlottende activa

De vlottende activa betreft met name de (belasting)debiteuren, vooruitbetaalde kosten en nog te ontvangen bedragen die ontstaan door voorfinanciering.

De omvang van de vlottende activa is gelijk gehouden, aangezien lastig in te schatten valt op welke wijze dit zich gaat ontwikkelen.

Eigen vermogen

De omvang van de algemene reserves en bestemmingsreserves is gebaseerd op de in deze meerjarenraming voorgestelde inzet van deze reserves in de periode 2025 t/m 2029. Het exploitatieresultaat 2024 betreft de uitkomst van de najaarsrapportage 2024.

Voorzieningen

De toekomstige kosten van het voormalig personeel en bestuur zijn als voorziening opgenomen. Op basis van de verwachte kosten is de hoogte van de voorziening aangepast.

Langlopende schulden

De omvang van de langlopende schulden is bepaald op basis van de reeds bekende omvang van de leningen per 1-1-2025, de aflossingen van 2025 t/m 2029 en de nieuw aan te trekken langlopende leningen op basis van de meest recente liquiditeitsprognose voor 2025 t/m 2029.

Vlottende passiva

De vlottende passiva betreft met name de schulden aan leveranciers, aflossingsverplichting voor het komende jaar, vooruitontvangen bedragen en het rekening-courant bij de NWB.

Hoofdstuk 5. Voorgenomen investeringen

In deze meerjarenraming zijn de kapitaallasten berekend op een jaarlijks investeringsvolume van € 20 miljoen. Om voortgang in het werk te houden wordt een groter bedrag dan de eerdergenoemde € 20 miljoen in de jaarlijkse werkplanning opgenomen. Bij gunstige omstandigheden kan in geld meer geïnvesteerd worden dan het volume van € 20 miljoen. Als een hoger investeringsvolume leidt tot een hogere kapitaallast dan zullen wij daar bij de voor- dan wel najaarsrapportage op terugkomen.

Bedacht dient te worden dat de geplande investeringsvolumes niet geheel bestaan uit door de eigen dienst te maken infrastructurele werken, maar ook uit bijdragen aan derde partijen die infrastructurele werken realiseren (Provincie, etc.). Voor de daadwerkelijke realisatie zijn we van deze partijen afhankelijk.

Wij sturen niet op maximaal (netto) € 20 miljoen, maar op het succesvol realiseren van onze doelen door middel van de uitvoering van projecten. Aangezien er meer gepland wordt dan feitelijk geïnvesteerd wordt is er altijd een "werkbuffer" aan investeringsvolume. Daarmee zijn we in staat om onzekerheden en wijzigingen in de planning op te vangen. Grote onzekerheden zoals wijzigingen in wet- en regelgeving, de oorlog in Oekraïne (met alle prijsstijgingen en leverantieproblemen tot gevolg) en de corona crisis stimuleren ons om flexibiliteit in te bouwen in onze projecten (om de daarmee gepaard onzekerheid te beheersen).

Herplanning vindt plaats op basis van wat moet en wat kan. Vervanging/renovatie van bedrijfsmiddelen vindt plaats op basis van bedrijfseconomische afwegingen en een risico-inschatting rondom de bedrijfszekerheid. Afhankelijk van de voortgang van de werkzaamheden en afhankelijkheid van derden kan een herplanning van het werk noodzakelijk zijn. We proberen onze toezeggingen en afspraken aan samenwerkingspartners zoveel mogelijk na te komen. In situaties waarin dit door de benodigde samenwerking met anderen vertraging oplevert, voeren wij projecten uit die wel realiseerbaar zijn, omdat we dat zelfstandig kunnen oppakken. Deze mate van flexibiliteit zit ook in de planning van de uit het Waterbeheerprogramma 2022-2027 voortvloeiende investeringen. Aan onze ambities en doelstellingen wordt echter niet getornd.

In de meerjarenraming wordt voor de voorziene investeringen een globale planning van de diverse ambities in de tijd opgenomen. Deze wordt daarna nader geconcretiseerd in de jaarbegroting en jaarschijf van het komende begrotingsjaar.

Voor de uitvoering van de investeringen zijn door het algemeen bestuur gevoteerde kredieten nodig. Voor een deel zijn deze reeds in het verleden verstrekt, de zogenaamde A-kredieten en voor de vervangingsinvesteringen worden deze jaarlijks bij de begrotingsvaststelling door het algemeen bestuur vastgesteld (de zogenaamde C-kredieten).

De investeringen die als E-krediet zijn gepland, zijn veelal (nog) gebaseerd op "potloodramingen" en na nadere concretisering zal nog separate besluitvorming door het algemeen bestuur moeten plaatsvinden.

Per programma zijn de volgende investeringsvolumes gepland:

Investeringsuitgaven per programma

(bedragen x € 1.000)

	2025	2026	2027	2028	2029
Veiligheid	6.665	10.919	13.025	8.127	11.214
Watersystemen	30.324	26.995	28.359	18.558	12.278
Organisatie	1.523	1.275	2.494	370	1.270
Totaal	38.512	39.189	43.878	27.056	24.762

Op de volgende pagina's wordt een specificatie gegeven van de geplande investeringen. Dit geeft de huidige reële planning van de investeringsuitgaven weer en is een momentopname.

MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2025 - 2029

Categorie A - Projecten waar reeds besluitvorming over heeft plaatsgevonden
 Getoond worden de geplande uitgaven van reeds beschikbaar gestelde kredieten.

	Omschrijving / projectnaam	2025	2026	2027	2028	2029
		Investering	Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid					
230	Aanleg Meerstad	441.000	600.000	600.000	1.200.000	1.170.000
246	Westerwolde Aa					44.232
413	Realiseren overstromingsvlakte Hunze					310.488
500	Masterplan Kaden	579.203	229.033	984.997	1.037.401	1.821.881
757	Versterken boezemkades Tusschenklappen	192.565				
853	Veiligheid sluizen Termunterzijl	367.079				
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	570.000				
917	Versterking Borgsloot	275.000				
	Subtotaal	2.424.847	829.033	1.584.997	2.237.401	3.346.601
	Programma Watersystemen					
028	Herinrichting Haren				558.500	82.968
033	Herinrichting Westerwolde grondaankopen	27.219				
115	Landinrichting Laaghalen	224.621	224.620			
184	Landinrichting Odoorn					241.981
306	Ecologische Hoofdstructuur	20.780				
417	Verdrogingsbestrijding	46.500				487.193
624	WKK Scheemda	1.900.000	247.879			
707	Duurswold Noord					689.053
740	BHP natuurvriendelijke oevers Duurswold				109.287	
742	Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa	30.000		399.704	200.000	
744	Maatregelen waterlichaam Hunze	1.350.000			234.288	
745	Maatregelen waterlichaam Zuidlaardermeer				1.014.000	
749	Renovatie rioolgemalen	140.000				
812	Watersysteem Hunze BHP 2022-2027	1.790.000	3.168.000	7.928.678	3.687.000	
816	Natuurvriendelijke oevers BHP 2022-2027	113.692	325.000	2.352.444		
819	Visveilig maken gemaal Duurswold	1.000.000	1.575.000	525.000		
822	Kadetraject Tjuchem					125.000
836	Persleiding vervangen traject Exloo	650.000				
847	Watersysteem Drentsche Aa BHP 2022-2027	200.000	1.500.000	2.300.000	1.000.000	
861	Baggeren Mussel Aa kanaal	97.598				
862	Kadeverbetering zuidzijde Zuidlaardermeer	400.000				
875	Toetsing NBW-norm toekomstig watersysteem	240.000				
903	Modificaties RWZI Veendam	2.800.000	750.000			
918	DAW Drenthe		200.000			
919	DAW Groningen	360.000		180.000		
930	DP-RA Stedelijke wateropgave				1.013.195	1.002.702
935	Visveiligheid gemalen	161.117	3.182.999	757.137		
938	Vuilroosters vervangen	735.000				
	Subtotaal	12.286.527	11.173.498	14.442.963	7.816.270	2.628.897
	Programma Organisatie					
751	Vervanging onderhoudsbeheersysteem	22.771				
832	Vernieuwing/verduurzaming werkplaats Veele	85.000	500.000	969.000		
929	Vervanging LIMS	200.000	100.000			
	Subtotaal	307.771	600.000	969.000	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	15.019.145	12.602.531	16.996.960	10.053.671	5.975.498

Categorie C - Nieuwe projecten die overeenkomstig de lijn van onderhoud en beheer als normale vervangingen / aanpassingen gelden en beheersmatige investeringen die elk jaar in één keer ter besluitvorming worden voorgelegd bij het aanbieden van de begroting

	Omschrijving / projectnaam	2025	2026	2027	2028	2029
		Investering	Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid					
602	Vervanging hekwerk zeedijk	65.000	65.000	65.000	70.000	72.500
692	Herprofilen boezemkades	600.000	600.000	600.000	630.000	650.000
718	Groot onderhoud zeeobjecten	275.000	275.000	275.000	290.000	300.000
	Solidariteitsbijdrage HWBP		3.400.000	3.600.000	4.100.000	4.400.000
	Subtotaal	940.000	4.340.000	4.540.000	5.090.000	5.422.500
	Programma Watersystemen					
426	Baggeren stedelijk gebied	250.000	100.000	100.000	100.000	100.000
467	Diverse vervangingen stuwen	220.500	231.000	231.000	242.500	255.000
496	Diverse vervangingen sluizen	262.500	275.625	275.625	289.500	304.000
688	Cultuurhistorisch erfgoed	250.000	150.000	100.000	100.000	100.000
709	Groot onderhoud bruggen		200.000	200.000	210.000	210.000
710	Oeverfixatie Bareveld			150.000		
749	Renovatie RGM's	675.000	675.000	675.000	720.000	720.000
758	Versterken boezem- en kanaaloevers	550.000	550.000	550.000	580.000	605.000
775	Vervanging bellenbeluchting zuiveringen	550.000	1.285.000	934.000		
784	Aanpassing BOS HW		120.000			
801	Vervanging telemetrie onderstations kwantiteit	100.000	100.000	100.000	110.000	115.000
802	Vervanging telemetrie onderstations kwaliteit	110.000	110.000	120.000	120.000	120.000
854	Onderhoudsmachines	680.000	1.500.000	2.400.000	1.700.000	1.750.000
855	Oplossen knelpunten landelijk gebied	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
856	Stedelijk waterbeheer	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
859	Vervangen diverse beschoeiingen	500.000	250.000	300.000	300.000	300.000
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	2.610.000	3.200.000	1.200.000		
865	Bijdrage gemalen Drentsche Hoofdvaart	50.000	55.000	400.000	750.000	800.000
868	Diverse vervangingen RWZI's	1.120.000	820.000	900.000	900.000	900.000
869	Schakel- en verdeelinrichting RWZI's	600.000				
870	Zuiveringen civiel op norm brengen	390.000	420.000	450.000	480.000	480.000
902	PLC's RWZI Veendam		240.000			
915	Graafwerende maatregelen bever	250.000	250.000	300.000	350.000	350.000
922	Windketels vervangen	170.000	180.000	180.000	190.000	190.000
956	Bijdrage sluis Peelo	65.000				
959	PLC's RWZI Ter Apel	300.000				
961	Vervangen elektrische aansluitingen gemalen	460.000				
	Subtotaal	10.513.000	11.061.625	9.915.625	7.492.000	7.649.000
	Programma Organisatie					
867	Aanschaf laboratoriumapparatuur	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
872	ICT investeringen	960.000	475.000	325.000	170.000	1.070.000
957	Landmeetapparatuur	55.000				
	Subtotaal	1.215.000	675.000	525.000	370.000	1.270.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	12.668.000	16.076.625	14.980.625	12.952.000	14.341.500

Categorie E 1 - Nieuwe projecten waarvan de kredietvoorstellen in de loop van 2025 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2025	2026	2027	2028	2029
		Investering	Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid					
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	3.300.000	5.350.000	6.100.000		
	Subtotaal	3.300.000	5.350.000	6.100.000	0	0
	Programma Watersystemen					
624	WKK Scheemda	960.000				
643	Persleiding RWZI Scheve Klap naar Weiwerd	2.000.000	1.150.000			
694	Baggeren vaarwegen en kanalen	650.000		750.000		500.000
836	Persleiding vervangen traject Annen-Gieten	360.000	160.000			
920	Gemaal Groningen zuid	300.000	200.000			
938	Vuilroosters vervangen	2.305.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	
955	Standardiseren PLC software RWZI's	750.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000	1.500.000
960	Leidingwerk SGT's RWZI Assen	200.000				
	Subtotaal	7.525.000	4.760.000	4.000.000	3.250.000	2.000.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	10.825.000	10.110.000	10.100.000	3.250.000	2.000.000

Categorie E 2 - Nieuwe investeringen waarvan de kredietvoorstellen na 2025 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2025	2026	2027	2028	2029
		Investering	Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid					
243	WB 21 maatregelen Polder Lappenvoort					45.000
	Eigen HBWP-projecten		400.000	800.000	800.000	2.400.000
	Subtotaal	0	400.000	800.000	800.000	2.445.000
	Programma Organisatie					
832	Vernieuwing/verduurzaming werkplaats Veele			1.000.000		
	Subtotaal	0	0	1.000.000	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	0	400.000	1.800.000	800.000	2.445.000
	Totaal generaal categoriën:	38.512.145	39.189.156	43.877.585	27.055.671	24.761.998
	Per programma:					
	Programma Veiligheid	6.664.847	10.919.033	13.024.997	8.127.401	11.214.101
	Programma Watersystemen	30.324.527	26.995.123	28.358.588	18.558.270	12.277.897
	Programma Organisatie	1.522.771	1.275.000	2.494.000	370.000	1.270.000
	Totaal per programma:	38.512.145	39.189.156	43.877.585	27.055.671	24.761.998

